

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Tereza Ivanovová

Imunita státních představitelů před Mezinárodním trestním soudem

Diplomová práce

Olomouc 2018

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Imunita státních představitelů před Mezinárodním trestním soudem vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 26. března 2018

Tereza Ivanovová

Na tomto místě bych ráda poděkovala JUDr. Ondřeji Svačkovi, Ph.D., LL.M. za vstřícné vedení diplomové práce a odborné rady při jejím zpracování.

Obsah

Úvod	5
1 Imunita v mezinárodním právu	7
1.1 Funkční imunita (ratione materiae).....	7
1.2 Výjimka z funkční imunity	7
1.2.1 Výjimka v mezinárodních smlouvách	8
1.2.2 Výjimka v národních soudních rozhodnutích	9
1.2.3 Výjimka v mezinárodních soudních rozhodnutích	11
1.2.4 Další argumenty pro existenci výjimky z funkční imunity	12
1.2.5 Činnost Komise OSN pro mezinárodní právo	13
1.3 Osobní imunita (ratione personae)	17
1.3.1 Problematické aspekty imunity ratione personae	18
2 Mezinárodní trestní soud	21
2.1 Jurisdikce	21
3 Problematika imunit v Římském statutu	23
3.1 Předchůdci Mezinárodního trestního soudu	23
3.1.1 Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii.....	23
3.1.2 Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu.....	24
3.1.3 Zvláštní soud pro Sierra Leone.....	25
3.1.4 Ostatní mezinárodní soudní orgány	26
3.2 Čl. 27 Římského statutu – zákaz zohledňování veřejné funkce	26
3.2.1 Odst. 1 – obhajoba veřejnou funkcí obviněného.....	27
3.2.2 Odst. 2 – imunita hlav států	29
3.3 Čl. 98 Římského statutu – spolupráce ohledně vzdání se imunity a souhlasu s předáním 30	
4 Imunity před MTS pohledem nauky a judikatury	32
4.1 Prezident Umar al-Bašír před MTS	32
4.2 Prezident Uhuru Kenyata před MTS	36
4.3 Burundi a MTS	39
Závěr	41
Seznam použitých zdrojů	43
Shrnutí	47
Seznam klíčových slov	48

Úvod

Učebnicová definice mezinárodního práva stanovuje, že mezinárodní právo je soubor právních norem, které upravují právní vztahy mezi jednotlivými státy a také vztahy mezi státy a mezinárodními organizacemi. Cílem mezinárodního práva je tak zajistit mírovou existenci a plynulý vývoj mezinárodního společenství.¹

Tato mírová existence je již od dob druhé světové války soustavně narušována nejrůznějšími konflikty probíhajícími takřka po celém světě (za všechny je třeba zmínit například aktuálně probíhající nepokoje v Africe či na Blízkém východě). Naštěstí však jako protiklad k těmto konfliktům ještě stále v rámci mezinárodního společenství panuje přesvědčení, že každý zločin má být po zásluze potrestán, dnes možná ještě silněji než dříve. Snad i proto byly po druhé světové válce ustaveny vojenské tribunály v Norimberku a Tokiu, následované v novodobé historii *ad hoc* trestními tribunály pro bývalou Jugoslávii či Rwandu a dalšími mezinárodními soudními instrumenty (např. Zvláštní soud pro Sierra Leone), které se však vždy soustřeďovaly pouze na určitý konflikt či oblast.

Postupem času proto vyvstávala potřeba vyšší, univerzální soudní instituce. A tak byl v roce 1998 podepsán Římský statut, který dal vzniknout Mezinárodnímu trestnímu soudu² – první stále univerzální soudní instituci, která má za úkol stíhat a trestat ty nejzávažnější zločiny podle mezinárodního práva.

Téma diplomové práce – Imunita státních představitelů před Mezinárodním trestním soudem – jsem si vybrala z toho důvodu, že už od vzniku MTS přitahují imunity velkou pozornost veřejnosti i nauky. Problém imunit v mezinárodním právu spočívá především v tom, že proti sobě na jedné straně stojí svrchovaná rovnost a suverenita států (princip tak starý jako první státy samotné) a na straně druhé pak potřeba ochrany lidských práv a potrestání pachatelů nejzávažnějších zločinů podle mezinárodního práva, kterými jsou však často právě státní představitelé (včetně hlav států), kteří jsou ale kvůli imunitám mnohdy v podstatě nedotknutelní.

Mezinárodní trestní soud už za dobu své poměrně krátké existence musel ohledně imunit čelit velké vlně nevole a kritiky, proto se mi toto téma jeví pro diplomovou práci jako velmi vhodné.

Předkládaná diplomová práce se v první části podrobně zabývá rozdělením imunit v mezinárodním právu na imunity *ratione materiae* a *ratione personae*, a snaží se určit, zda z těchto imunit existují výjimky. Činí tak pomocí analýzy mezinárodních i národních soudních rozhodnutí, mezinárodních smluv a v neposlední řadě činnosti Komise OSN pro mezinárodní právo.

¹ MALENOVSKÝ, J. *Mezinárodní právo veřejné, jeho obecná část a poměr k jiným právním systémům, zvláště k právu českému*. 5. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 15.

² Dále jen „MTS“ či „Soud“.

Druhá kapitola se pouze pro stručné uvedení do tématu zabývá obecnou charakteristikou Mezinárodního trestního soudu, jeho vznikem a jurisdikcí.

Následující část práce se pak věnuje předchůdcům MTS a jak se ve svých jurisdikcích vypořádali s problémem imunit. Poté následuje již konkrétní téma imunit v Římském statutu, především analýza čl. 27, který se vypořádává se zákazem zohledňování veřejné funkce, a čl. 98, který se zabývá spoluprací se Soudem.

Poslední, a pravděpodobně nejdůležitější kapitola práce demonstruje problémy vznikající v souvislosti s imunitami před MTS na reálných případech Soudu, konkrétně na tolik známém případě súdánského prezidenta Umara al-Bašíra, a případu keňského prezidenta Uhuru Kenyatty, a klade si problematickou otázku, zda Umar al-Bašír je či není v řízení před MTS chráněn osobní imunitou hlavy státu. V neposlední řadě práce zmiňuje také aktuální odstoupení Burundi od Římského statutu.

O problému imunit toho bylo napsáno mnoho³, za nejprínosnější však považuji komentářovou literaturu k Římskému statutu (Schabas, Triffterer), a odborné články expertů na toto téma (Akande, Gaeta).

Diplomová práce kromě obecného popisu používá také metodu analýzy, dedukce a v jisté míře také komparace.

³ Především se však jedná o anglické zdroje, jejichž překlad je v práci dílem autorky.

1 Imunita v mezinárodním právu

Pro správné pochopení celého tématu je v první řadě důležité objasnit, co je obsahem pojmu imunita. Jedná se o tradiční institut mezinárodního práva trestního⁴, který můžeme velmi obecně definovat jako vyloučení z působnosti právních předpisů, či jako jistou formu zvláštní ochrany, nedotknutelnosti jednotlivce. Mezinárodní právo trestní rozlišuje mezi imunitami funkčními a osobními, tyto je však dále nutno odlišit od jurisdikčních imunit států, které se uplatňují nezávisle, mají však společný základ a obecný účel, kterým je svrchovanost státu a umožnění výkonu této svrchovanosti v rozličných oblastech činnosti státu.⁵ Zároveň je nutno mezinárodní imunity odlišit od imunit zakotvených v národních právních řádech, které stojí především na principu dělby moci a vzájemném neovlivňování jednotlivých složek této státní moci. Avšak i na vnitrostátní úrovni se uplatní imunity mající původ v mezinárodním právu, pokud je dané vnitrostátní právní řády implementují.⁶

1.1 Funkční imunita (*ratione materiae*)

Pro vymezení funkčních a osobních imunit je v této části práce použito pojetí A. Cassese, který je popisuje následujícím způsobem.

Pro funkční imunitu platí, že je založena na principu nezasahování států do vnitřní organizace jiných států⁷, to znamená, že státy nesmí vykonávat svou jurisdikci vůči úkonům představitelů cizího státu, pokud jsou tyto úkony činěny v rámci oficiálního postavení tohoto představitele (*official capacity*), a proto je nutné je považovat za úkony tohoto cizího státu.⁸

Pro funkční imunitu je tedy typická hmotněprávní povaha, vztahuje se na všechny oficiální akty jak *de iure*, tak *de facto* státních představitelů, má neomezené trvání, tedy nekončí se zánikem funkce, a platí *erga omnes*, takže se na ni může odvolávat kterýkoliv stát.⁹ Podstata funkční imunity spočívá v tom, že oficiální jednání má být přičítáno pouze státu a nikoliv jednotlivci.

1.2 Výjimka z funkční imunity

Po první světové válce Versailleská smlouva z roku 1919 ve svém článku 227 stanovila: „*Mocnosti spojené a sdružené vznášejí veřejnou žalobu na Viléma II. Hohenzollernského, bývalého císaře*

⁴ SVÁČEK, Ondřej. Mezinárodní trestní soud a osobní imunity – otazníky nad stíháním Al-Bašira. *Trestněprávní revue*, 2015, roč. 14, č. 6, s. 143.

⁵ CABAN, Pavel. *Jurisdikční imunity států*. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2007, s. 102.

⁶ Např. § 10 odst. 1 zák. č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), který stanoví: „Z pravomoci orgánů činných v trestním řízení podle tohoto zákona jsou vyloučeny osoby požívající výsad a imunit podle zákona nebo mezinárodního práva.“

⁷ CASSESE, Antonio. *International criminal law*. Oxford: Oxford University Press, 2003, s. 265.

⁸ CABAN, Pavel. *Jurisdikční imunity států*. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2007, s. 102.

⁹ CASSESE, Antonio. *International criminal law*. Oxford: Oxford University Press, 2003, s. 266.

*německého, pro nejhrubší porušení zásad mezinárodní mravnosti a posvátné autority smluv.*¹⁰, což lze vykládat jako konkrétní zbavení funkční imunity a zároveň jako jistou formu nesouhlasu světového společenství s nejzávažnějšími zločiny představitelů států, které by při absolutní platnosti funkční imunity zůstaly nepotrestané.

Tato jakási absolutní platnost funkční imunity však po druhé světové válce doznala značných změn s příchodem mezinárodních smluv, zvláštních tribunálů a posléze i samotného Mezinárodního trestního soudu. Objevily se mezinárodní smlouvy a soudní rozhodnutí, které z účinků funkční imunity pro státní představitele vyjmuly válečné zločiny, zločiny proti míru a zločiny proti lidskosti. Posléze byly tyto doplněny o mučení a další mezinárodní zločiny.¹¹

Otázkou (a jednou z hlavních tezí této práce) však zůstává, zda se tato výjimka z funkční imunity v podobě individuální trestní odpovědnosti jednotlivce za zločiny podle mezinárodního práva skutečně uplatní vždy, a zda je tedy součástí obyčejového mezinárodního práva? Tato teze je rozebírána v následující části práce. Zároveň je důležité stanovit, jestli jsou zločiny podle mezinárodního práva páčány v rámci oficiálního postavení (*official capacity*) či v soukromé sféře (*private act*). Pokud by se totiž jednalo o akty v soukromé sféře, vztahovala by se na ně pouze imunita osobní a tím pádem po skončení funkce by za ně mohli být státní představitelé souzeni národními soudy. Na druhou stranu by ale takové jednání nebylo možné přičíst domovskému státu jednajícího (státního představitele). Naopak, pokud by se jednalo o akty v oficiálním postavení, byly by tyto chráněny funkční imunitou i po skončení funkce, a proto by vyvstala potřeba existence výjimky z funkční imunity státních představitelů, právě za účelem možného stíhání těchto pachatelů. Zároveň by v takovém případě byly akty přičitatelné i samotnému domovskému státu jednajícího. Cassese tvrdí, že se jedná o akty v oficiálním postavení a důkazem pro toto pravidlo jsou pro něj mnohá ustanovení mezinárodních smluv, ale také judikatura mezinárodních a národních soudů.¹²

1.2.1 Výjimka v mezinárodních smlouvách

Statut Mezinárodního vojenského tribunálu v Norimberku z roku 1945 ve svém článku 7 přímo stanovoval výjimku z funkční imunity: „*Úřední postavení obžalovaných, ať jako hlav státu nebo odpovědných úředníků ve veřejných úřadech, nebude pokládáno za skutečnost zprostředkující je odpovědnosti ani za skutečnost zmírňující trest.*“¹³

¹⁰ Mírová smlouva mezi mocnostmi spojenými i sdruženými a Německem a Protokol, podepsané ve Versailles dne 28. června 1919.

¹¹ CASSESE: *International criminal...*, s. 267.

¹² CASSESE Antonio. When May Senior State Officials Be Tried for International Crimes? Some Comments on the Congo v. Belgium Case. *European Journal of International Criminal Law*, 2002, roč. 13, č. 4, s. 865.

¹³ Dohoda o stíhání a potrestání hlavních válečných zločinců Evropské Osy, jejíž součástí je Statut Mezinárodního vojenského soudního dvora.

Následně tuto výjimku přejímá i Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidia¹⁴ z roku 1948, která v článku IV stanoví: „*Osoby, pácbající genocidium nebo kterýkoli z ostatních činů vypočtených v článku III, podléhají trestu bez ohledu na to, jde-li o ústavně odpovědné vládní činitele, veřejné úředníky nebo osoby soukromé.*“¹⁵ Mezinárodní soudní dvůr¹⁶ ve svém Poradním stanovisku k Úmluvě o předcházení genocidy implicitně uznal existenci výjimky v mezinárodním právu obyčejovém, co se týče zločinu genocidy. MSD uvedl, že principy obsažené v Úmluvě o předcházení genocidy jsou uznávané civilizovanými národy jako zavazující i bez příslušných smluvních ustanovení. Mezi tyto principy je tedy nutno zařadit i princip uvedený v článku IV Úmluvy o předcházení genocidy. Stejný postoj zaujal i Generální tajemník OSN.¹⁷

V neposlední řadě pak podobnou formulaci výjimky obsahuje i Úmluva o potlačení a trestání zločinu apartheidu (1973) v článku III: „*Mezinárodní trestní odpovědnost se vztahuje, bez ohledu na motivaci, na jednotlivce, členy organizací nebo institucí a představitele státu bez zřetele na to, zda sídlí na území státu, ve kterém došlo ke spáchání činů nebo v některém jiném státě ve všech případech, kdy: a) se dopustí, přímo podnítí, zúčastní nebo se spojí s jinými ke spáchání činů uvedených v článku II této úmluvy; b) budou přímo navádět, povzbuzovat nebo napomáhat spáchání zločinu apartheidu.*“¹⁸

1.2.2 Výjimka v národních soudních rozhodnutích

Existenci výjimky jako obyčejového pravidla následně potvrzují i mnohá rozhodnutí národních soudů, která stanovila, že státní představitelé obvinění z válečných zločinů, zločinů proti lidskosti či genocidy, nemohou před soudy použít svou funkční imunitu jako platnou obranu.¹⁹ Za všechny lze vzpomenout případ Adolfa Eichmanna, německého nacistického funkcionáře a jednoho z hlavních organizátorů holocaustu, který vznesl otázku doktríny „*act of State*“, tedy že jeho jednání je přičitatelné pouze státu a nikoliv jemu samému. Nejvyšší soud v Izraeli však výslovně uvedl, že státní představitelé, jednající ve svém oficiálním postavení, nemohou být zbaveni trestní odpovědnosti, pokud spáchají zločin podle mezinárodního práva.²⁰ Izraelský soud zároveň konstatoval, že ustanovení článku 7²¹ Statutu Mezinárodního vojenského tribunálu v Norimberku reflektuje pravidlo mezinárodního práva obyčejového.²²

¹⁴ Dále jen „Úmluva o předcházení genocidy“.

¹⁵ Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidia.

¹⁶ Dále jen „MSD“.

¹⁷ CASSESE: *International criminal...*, s. 269.

¹⁸ Mezinárodní úmluva o potlačení a trestání zločinu apartheidu.

¹⁹ CASSESE: *International criminal...*, s. 267.

²⁰ Rozsudek ze dne 29. května 1962, *Generální prokurátor v Adolf Eichmann*, Nejvyšší soud v Izraeli, případ č. 336/61, bod 309-312.

²¹ Viz. výše.

²² CASSESE: *International criminal...*, s. 268.

Dalším významným rozhodnutím národních soudů je rozhodnutí Sněmovny lordů v případě Augusta Pinocheta, bývalého chilského prezidenta a generála. Ten byl v roce 1998, v době, kdy na něj byl vydán mezinárodní zatykač, který ho vinil zejména ze zločinu mučení vůči španělským státním příslušníkům, hospitalizován v Londýně. Španělsko proto žádalo Británii o jeho vydání (extradici). Sněmovna lordů v tomto případě rozhodovala o bývalé hlavě státu (funkční imunita) a vyloučila, že by se její rozhodnutí vztahovalo i na úřadující hlavy státu (osobní imunita). Stejný přístup zaujal i španělský soud v případě Fidela Castra.²³

Sněmovna lordů ve svém prvním rozhodnutí v případě *Pinochet* (listopad 1998) dospěla k závěru, že na zločin mučení se vůbec nevztahuje imunita *ratione materiae*, a to právě z důvodu, že je tento v mezinárodním právu označen za zločin podle mezinárodního práva a tím pádem jej nelze považovat za jednání při výkonu veřejné moci. Toto rozhodnutí bylo však odbornou veřejností přesvědčivě kritizováno.²⁴ Pokud by totiž tyto zločiny nebyly vykonávány v rámci oficiálního postavení, nebylo by možné je přičíst příslušnému státu. Zároveň je zjevné, že tyto zločiny byly páčány za pomoci nebo prostřednictvím státního aparátu, a tudíž v rámci oficiálního postavení.

Sněmovna lordů tedy ve svém druhém meritorním rozhodnutí (březen 1999) dospěla k odlišnému závěru, a sice že se generál Pinochet uvedených jednání dopustil v rámci výkonu oficiálních funkcí. Tentokrát však své důvody, proč se neuplatní funkční imunita, opřeli o Úmluvu proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (1984)²⁵. Tato úmluva stanoví povinnost stíhat zločin mučení, jestliže je působen „*veřejným činitelem nebo jinou osobou jednajícím z úředního pověření nebo z jejich podnětu či s jejich výslovným nebo tichým souhlasem.*“²⁶ Většina lordů (např. lord Hope) tedy tvrdila, že prezident patří mezi veřejné činitele, a tudíž se na něj Úmluva proti mučení vztahuje. Z toho vyplývá, že většina lordů nevycházela z výjimky z funkční imunity jako z obvyčejového pravidla mezinárodního práva, nýbrž ze smluvního režimu Úmluvy proti mučení.²⁷ To znamená, že generál Pinochet podle nich pozbyl funkční imunity pouze z důvodu chilské ratifikace Úmluvy proti mučení.²⁸

Na druhou stranu někteří z lordů (lord Millet a lord Phillips z Worth Matravers) argumentovali právě výjimkou plynoucí z obvyčejového mezinárodního práva a tedy tím, že v případech spáchání zločinů podle mezinárodního práva je vyloučena ochrana funkční imunitou.²⁹

²³ Nejvyšší soud ve Španělsku (*Audiencia Nacional*), rozhodnutí ze dne 4. března 1999.

²⁴ CABAN: *Jurisdikční imunity*..., s. 115.

²⁵ Dále jen „Úmluva proti mučení“.

²⁶ Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání.

²⁷ CABAN: *Jurisdikční imunity*..., s. 115.

²⁸ CASSESE: *International criminal*..., s. 268.

²⁹ BARTÍKOVÁ, Veronika. *Mezinárodní trestní soud: Imunita hlav států ve světle případu Umara al-Bašra*. Diplomová práce, Právnická fakulta Masarykovy univerzity, 2012/2013, s. 22. Dostupné na <https://is.muni.cz/th/325950/pravf_m/Diplomova_prace_43a8u.pdf>.

Tak jako tak se však na generála Pinocheta *de iure* funkční imunita nevztahovala a mohl být souzen za zločiny podle mezinárodního práva.³⁰

1.2.3 Výjimka v mezinárodních soudních rozhodnutích

Nejvýznamnějším rozhodnutím na mezinárodní úrovni v otázce imunit je rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora ve věci *Zatykačského rozkazu* (Demokratická republika Kongo proti Belgií) ze dne 14. února 2002. V tomto případě MSD posuzoval vydání mezinárodního zatykače Belgií na úřadujícího konžského ministra zahraničních věcí (Abdoulaye Yerodia Ndombasi), který byl obviněn ze spáchání zločinů proti lidskosti, kterých se měl dopustit před nástupem do funkce. Belgie argumentovala tím, že žádná imunita nemůže chránit ministry zahraničních věcí, pokud se dopouštějí zločinů podle mezinárodního práva, a zároveň že těchto zločinů se státní představitelé (v tomto případě tedy ministr zahraničních věcí) nedopouštějí v rámci svého úředního postavení, ale naopak v postavení soukromém.³¹ Kongo ve své obhajobě ze dne 15. května 2001 výslovně uznalo existenci principu v mezinárodním právu trestním, dle kterého oficiální postavení státního představitele jej nezbavuje individuální odpovědnosti za zločiny spáchané v době výkonu funkce. Kongo zároveň dodalo, že v tomto bodě se s Belgií shodují.³²

MSD v první řadě uvedl, že v mezinárodním právu obyčejovém neexistuje výjimka z osobní imunity pro úřadující ministry zahraničních věcí, pokud jsou podezřelí ze spáchání válečných zločinů či zločinů proti lidskosti.³³ Vzhledem k tomu, že v daném případě MSD soudil úřadujícího ministra zahraničních věcí, byla předmětem jeho zájmu imunita osobní, avšak MSD se v *obiter dictum* svého rozhodnutí zabýval i imunitou funkční a souvislostmi při páchaní zločinů podle mezinárodního práva.

Mezinárodní soudní dvůr poté v *obiter dictum* svého rozhodnutí dospěl k závěru, že imunity stávajících či bývalých ministrů zahraničních věcí v některých případech nepředstavují překážku pro trestní stíhání. Jedná se o případy, kdy: 1) tyto představitelé nepožívají imunitu podle mezinárodního práva ve svých domovských státech, a proto mohou být souzeni soudy těchto států v mezích národního práva; 2) stát sám svému ministru odejme imunitu; 3) osoba opustí post ministra a tím pádem již není chráněna imunitami podle mezinárodního práva a může být souzena soudy jiných států; pokud tedy příslušný soud prokáže svou jurisdikci podle mezinárodního práva, může tohoto bývalého ministra stíhat za zločiny spáchané před nebo po době výkonu jeho funkce, nebo i za zločiny spáchané v době výkonu funkce, pokud je spáchal v *soukromé sféře*; 4) bývalý nebo

³⁰ Pinochet však nakonec nebyl vydán ze zdravotních důvodů.

³¹ Rozsudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 14. února 2002, *Demokratická republika Kongo vs. Belgie* (Arrest Warrant of 11 April 2000), bod 56.

³² CASSESE: *International criminal...*, s. 270.

³³ Rozsudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 14. února 2002, *Demokratická republika Kongo vs. Belgie* (Arrest Warrant of 11 April 2000), bod 58.

i současný ministr zahraničních věcí může být trestně stíhán před některými mezinárodními soudními orgány, pokud jsou tyto nadány příslušnou jurisdikcí, např. Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii, Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu či Mezinárodní trestní soud.³⁴ MSD tedy rozhodl, že konžský ministr zahraničních věcí požíval imunitu podle mezinárodního práva a Belgie tak porušila svůj závazek nestíhat představitele cizího státu chráněného imunitou.³⁵

Tento závěr MSD však naznačuje, že jsou zločiny podle mezinárodního práva páčány v soukromé sféře, tím pádem nejsou chráněny funkční imunitou, ale pouze imunitou osobní a po skončení funkce mohou soudy jiných států danou osobu za tyto činy stíhat. Toto pojetí je však značně problematické, protože v takovém případě nelze jednání přičíst samotnému domovskému státu jednatelova a ten za toto jednání tedy není odpovědný. Druhým možným výkladem je, že bývalý ministr zahraničních věcí (a s ním i ostatní státní představitelé) je chráněn neomezenou funkční imunitou, a tudíž všechny jeho úkony v oficiálním postavení, tedy i zločiny podle mezinárodního práva, tuto imunitu požívají. Oba tyto výklady jsou však značně neuspokojivé a byly proto v odborné literatuře³⁶ i disentuující soudkyně³⁷ přesvědčivě kritizovány.

1.2.4 Další argumenty pro existenci výjimky z funkční imunity

Pro podpoření existence výjimky z funkční imunity v mezinárodním právu obyčejovém v případě individuální trestní odpovědnosti za spáchání zločinů podle mezinárodního práva dále předkládám několik argumentů, které nebyly prezentovány výše.

Jako první stojí za zmínku důležité národní vojenské manuály, konkrétně manuál amerického ministerstva armády z července 1956 (*The Law of Land Warfare*) a britský manuál z roku 1958 (*The Law of War on Land*), které výslovně stanovily, že osoba, která spáchala zločin podle mezinárodního práva, byť jednala ve svém oficiálním postavení, nepožívá imunity a není zbavena odpovědnosti za své činy.³⁸

Dále je třeba uvést, že 11. prosince 1946 Valné shromáždění OSN jednomyslně přijalo rezoluci č. 95, kterou „potvrdilo“ principy zakotvené Statutem Norimberského tribunálu.³⁹ Tyto principy dále formulovala v roce 1950 Komise OSN pro mezinárodní právo, konkrétně Princip III, který stanovil, že skutečnost, že osoba, která spáchala čin, který je považován za zločin podle

³⁴ Tamtéž, bod 61.

³⁵ Tamtéž, bod 78.

³⁶ SPINEDI, Marina. State Responsibility v. Individual Responsibility for International crimes: Tertium non datur? *European Journal of International Criminal Law*, 2002, roč. 13, č. 4, s. 895-899. CASSESE Antonio. When May Senior State Officials Be Tried for International Crimes? Some Comments on the Congo v. Belgium Case. *European Journal of International Criminal Law*, 2002, roč. 13, č. 4, s. 853-875. WIRTH, Steffen. Immunity for Core Crimes? The ICJ's Judgement in the Congo v. Belgium Case. *European Journal of International Criminal Law*, 2002, roč. 13, č. 4, s. 877-893.

³⁷ Např. disentuující soudkyně Christine Van den Wyngaert.

³⁸ CASSESE: *International criminal...*, s. 269.

³⁹ Tamtéž.

mezinárodního práva, jednala jako hlava státu nebo člen vlády, ji nezbujuje odpovědnosti podle mezinárodního práva.⁴⁰ Všechny tyto principy, jak uvedl izraelský Nejvyšší soud v případě *Eichmann*, „se staly součástí práva národů a je třeba na ně pohlížet jako na zakořeněné v něm i v minulosti“.⁴¹

I když každý z těchto argumentů sám o sobě nemůže být považován za důkaz pro existenci obvyčejového pravidla, dohromady už za takový důkaz pro zformování tohoto pravidla považovány být mohou. Je nutné zdůraznit, že toto pravidlo, které bylo vyjádřeno už v roce 1945 soudcem R. H. Jacksonem v jeho zprávě americkému prezidentovi o stíhání hlavních německých válečných zločinců, je v souladu se současnými trendy mezinárodního práva. Dnes, víc než kdy dřív, jsou to právě vysokí státní představitelé, kdo páchá zločiny podle mezinárodního práva. Většinou tak nečiní přímo, ale vydávají rozkazy, plánují, organizují, napomáhají, navádějí nebo vědomě tolerují či netrestají zločiny podle mezinárodního práva. Dovolit těmto státním představitelům vyhnout se spravedlnosti (kromě nemnoha případů ustavení mezinárodního tribunálu s příslušnou jurisdikcí či existence aplikovatelné mezinárodní smlouvy) jen proto, že jednali v rámci svého oficiálního postavení, by znamenalo ustoupit a posílit znepokojení mezinárodního společenství.⁴²

Důvod, pro ztrátu imunity v případě státních představitelů, kteří spáchali zločin podle mezinárodního práva se tak zdá být velmi prostý: v současném mezinárodním společenství respekt k lidským právům a požadavek spravedlnosti kdykoliv jsou lidská práva vážně ohrožena, převažuje nad respektem ke státní svrchovanosti. Tato jakási nová síla na ochranu lidské důstojnosti roztržila pomyslný štít, který tradičně chránil státní představitele jednající v oficiálním postavení.⁴³ Jako problém se však nadále jeví nalezení křehké rovnováhy právě mezi státní svrchovaností a požadavkem na spravedlivé trestání státních představitelů, což vyvolává stále další diskuze mezi státy i v odborné veřejnosti.

1.2.5 Činnost Komise OSN pro mezinárodní právo

V neposlední řadě je v rámci výkladu o existenci výjimky z funkční imunity státních představitelů nutné zmínit činnost Komise OSN pro mezinárodní právo⁴⁴, která na svém 59. zasedání v roce 2007 zařadila do svého programu práce téma „Vynětí cizích státních představitelů z trestní pravomoci“ („*Immunity of State officials from foreign criminal jurisdiction*“). Jako Zvláštní zpravodaj (*Special Rapporteur*) byl zvolen Roman A. Kolodkin. Na stejném zasedání Komise

⁴⁰ Ročenka Komise pro mezinárodní právo (*Yearbook of the International Law Commission*), 1950, svazek 2, s. 375.

⁴¹ Rozsudek ze dne 29. května 1962, *Generální prokurátor v Adolf Eichmann*, Nejvyšší soud v Izraeli, případ č. 336/61, bod 311.

⁴² CASSESE: *International criminal...*, s. 270-271.

⁴³ CASSESE: *International criminal...*, s. 271.

⁴⁴ Dále jen „Komise“.

požádala Sekretariát o vypracování podkladové studie k tomuto tématu, která byla Komisi poskytnuta na jejím 60. zasedání (2008).⁴⁵

R. A. Kolodkin předložil Komisi tři zprávy, první předběžnou zprávu na 60. zasedání a druhou a třetí zprávu na 63. zasedání (2011).⁴⁶

Na 64. zasedání Komise dosadila na místo R. A. Kolodkina novou Zvláštní zpravodajku C. Escobar Hernándezovou. Ta do dnešního dne předložila Komisi celkem 5 zpráv.⁴⁷ Na zatím posledním 69. zasedání v roce 2017 se Komise zabývala pátou zprávou Zvláštní zpravodajky. Tato zpráva se zabírala především předchozím posouzením otázky omezení a výjimek (*limitations and exceptions*) z imunity cizích státních představitelů z trestní jurisdikce, nabídla analýzu příslušné praxe, vznesla některé metodologické a koncepční otázky týkající se limitací a výjimek, a zvážila instance, ve kterých se imunita cizích státních představitelů z trestní jurisdikce neuplatní. C. E. Hernándezová došla k závěru, že na základě praxe není možné vyvodit existenci obyčejového pravidla mezinárodního práva, které by umožňovalo aplikaci omezení a výjimek ve vztahu k imunitě *ratione personae*⁴⁸, nebo trend směřující ve prospěch takového pravidla. Na druhou stranu však uvedla, že omezení a výjimky z imunity cizích státních představitelů z trestní jurisdikce se uplatní v případě imunity *ratione materiae*. Přestože se praxe v mnohých případech liší, je vidět jasná tendence směřující k tomu považovat páčání zločinů podle mezinárodního práva za překážku pro uplatnění funkční imunity z důvodu, že tyto zločiny *nepředstavují* oficiální akty, jsou závažné anebo že podkopávají hodnoty a principy uznávané mezinárodním společenstvím jako celkem. Jako výsledek této analýzy byl ve zprávě předložen návrh článku 7 o zločinech, v jejichž případě se imunita neuplatní.⁴⁹

20. července 2017 Komise provizorně přijala návrh článku 7 a následně i komentář k tomuto článku.⁵⁰ Znění návrhu článku 7, jak jej navrhla Zvláštní zpravodajka ve své páté zprávě, bylo následující:

„Draft article 7 Crimes in respect of which immunity does not apply

1. Immunity shall not apply in relation to the following crimes:

(a) Genocide, crimes against humanity, war crimes, torture and enforced disappearances;

(b) Crimes of corruption;

(c) Crimes that cause harm to persons, including death and serious injury, or to property, when such crimes are committed in the territory of the forum State and the State official is present in said territory at the time that such crimes are committed.

2. Paragraph 1 shall not apply to persons who enjoy immunity ratione personae during their term of office.

⁴⁵ Zpráva Komise OSN pro mezinárodní právo. 69. zasedání (1. května – 2. června a 3. července – 4. srpna 2017), kapitola VII, bod 68.

⁴⁶ Tamtéž, bod 69.

⁴⁷ Tamtéž, bod 70.

⁴⁸ Podle Komise požívá tuto imunitu pouze „velká trojka“ – hlava státu, předseda vlády a ministr zahraničních věcí.

⁴⁹ Zpráva Komise OSN..., bod 71, 83.

⁵⁰ Profesor Pavel Šturma se zdržel hlasování.

3. Paragraphs 1 and 2 are without prejudice to:

(a) Any provision of a treaty that is binding on the forum State and the State of the official, under which immunity would not be applicable;

(b) The obligation to cooperate with an international tribunal which, in each case, requires compliance by the forum State.⁵¹

Dále je v kapitole VII zprávy Komise ze 69. zasedání popsána debata členů ohledně návrhu článku 7. Nutno podotknout, že na každý problém vždy mezi členy existují dva či více protichůdných názorů. Někteří členové podotýkali, že mnoho případů z praxe uvedených ve zprávě Zpravodajky se týkalo státních imunit či imunit v civilním řízení, nikoliv v trestním. Z pohledu některých členů se zpráva selektivně zabývala pouze případy, které podporovaly ustanovení omezení a výjimek z imunit, a záměrně vynechávala případy naznačující opak. Jiní členové naopak podporovali závěry Zpravodajky, že vnitrostátní právní systémy reflektovaly trend výjimek z imunit.⁵²

Některými členy bylo zdůrazněno, že návrhy článků by měly dosáhnout rovnováhy mezi na jedné straně svrchovanou rovností států a potřeby stability v mezinárodních vztazích, a zájmu mezinárodního společenství jako celku na předcházení a trestání nezávažnějších zločinů podle mezinárodního práva na straně druhé.⁵³ Další členové uvedli, že pachatelům zločinů podle mezinárodního práva by nemělo být dovoleno „skrývat se pod pláštěm svrchovanosti“, aby se ochránili před stíháním, neboť činy, které páchají způsobují značnou nestabilitu v zemích a regionech, ve kterých byly spáchány a v konečném důsledku ovlivňují mezinárodní společenství jako celek.⁵⁴

Znění návrhu článku 7, jak jej nakonec Komise provizorně přijala, je následující:

„Article 7 Crimes under international law in respect of which immunity ratione materiae shall not apply

1. Immunity ratione materiae from the exercise of foreign criminal jurisdiction shall not apply in respect of the following crimes under international law:

(a) crime of genocide;

(b) crimes against humanity;

(c) war crimes;

(d) crime of apartheid;

(e) torture;

(f) enforced disappearance.

2. For the purposes of the present draft article, the crimes under international law mentioned above are to be understood according to their definition in the treaties enumerated in the annex to the present draft articles.“

Součástí tohoto článku je dále příloha, která vyjmenovává mezinárodní smlouvy zmíněné v odstavci 2.⁵⁵ Následuje komentář k návrhu článku 7, který mj. uvádí i celou řadu judikátů národních soudů, které nezohlednily imunitu *ratione materiae* ve vztahu k některým zločinům podle

⁵¹ Zpráva komise OSN..., poznámka pod čarou č. 756.

⁵² Tamtéž, body 93–99.

⁵³ Tamtéž, bod 107.

⁵⁴ Tamtéž, bod 109.

⁵⁵ Tamtéž, bod 140.

mezinárodního práva.⁵⁶ Dále jsou uvedeny případy, kdy stejný trend následovaly i vnitrostátní právní předpisy, zabývala se jím literatura, a byl reflektován i před mezinárodními tribunály.⁵⁷

Komentář následně uvádí, že zločiny, na které se imunita z trestní jurisdikce neuplatní, musejí být vybrány opatrně, s přihlédnutím k potřebě zachovat respekt k principu svrchované rovnosti států. Musí být zajištěna implementace principů odpovědnosti (*accountability*) a individuální trestní odpovědnosti, a musí být ukončena beztrestnost pro nejzávažnější zločiny podle mezinárodního práva, což je jeden z primárních cílů mezinárodního společenství. Dosažení této rovnováhy zajistí naplnění důvodu, pro který byla imunita založena (ochrana svrchované rovnosti a legitimních zájmů států), a že se nestane procesním mechanismem, který by blokoval všechny snahy o založení trestní odpovědnosti určitých jednotlivců (státních představitelů) za spáchání nejzávažnějších zločinů podle mezinárodního práva.⁵⁸

Nadpis návrhu článku obsahuje slovní spojení „*shall not apply*“, které reflektuje, že jak v praxi, tak v doktríně existují dvě různé interpretace, co se týče toho, zda jsou zločiny podle mezinárodního práva páchany v oficiálním postavení či nikoliv. Jedna tvrdí, že páchaní těchto činů nikdy nemůže být považováno za funkci státu, a tudíž nemohou být posuzovány jako činy spáchané v oficiálním postavení. Druhá interpretace uvádí, že zločiny podle mezinárodního práva buď vyžadují přítomnost státního prvku (mučení, nucené zmizení), nebo musejí být páchany s podporou, výslovnou nebo implicitní, státního aparátu, což znamená spojitost se státem, a tudíž mohou být tyto zločiny v některých případech považovány za spáchané v oficiálním postavení.⁵⁹

Komise však nepovažovala za nutné přiklonit se k jedné či druhé interpretaci, a májice na paměti, že v praxi může být ten stejný zločin podle mezinárodního práva někdy vykládán jako omezení (*limitation*) – tzn. absence imunity, a jindy jako výjimka (*exception*) – tzn. vyloučení existující imunity, považovala za vhodnější řešit toto téma z hlediska účinků vyplývajících z každého z těchto přístupů, a to neaplikování (*non-applicability*) imunity *ratione materiae* v případech, kdy by jinak mohla být státním představitelem užívána.⁶⁰⁶¹

⁵⁶ Tamtéž, viz poznámka pod čarou č. 762.

⁵⁷ Tamtéž, viz poznámky pod čarou č. 763, 764.

⁵⁸ Tamtéž, bod (6) komentáře, s. 181.

⁵⁹ Tamtéž, bod (11) komentáře, s. 183.

⁶⁰ Tamtéž, bod (12) komentáře, s. 184.

⁶¹ Zajímavým faktem zůstává, že ještě na 60. zasedání Komise byla R. Kolodkinem předložena zpráva, ve které vyjádřil pochybnost nad existencí výjimky v tehdejším mezinárodním právu v podobě vyloučení zločinů podle mezinárodního práva z věcné imunity v případě stíhání zločinů podle mezinárodního práva před vnitrostátními soudy. Viz předběžná zpráva A/CN.4/601.

1.3 Osobní imunita (*ratione personae*)

Naproti tomu osobní imunita stojí na předpokladu, že jakákoliv aktivita určité skupiny státních představitelů (tzv. „velká trojka“ – hlava státu, předseda vlády, ministr zahraničních věcí, a dále pak členové zvláštních misí a diplomatictí zástupci) je vyňata z jurisdikce cizích států. Osobní imunita se tedy týká všech aktů, ať už oficiálních či soukromých, a navíc se nevztahuje pouze na jednání provedené v době výkonu funkce, ale i na jednání učiněné před nástupem do funkce. Státní představitelé jsou tak díky osobní imunitě téměř absolutně „nedotknutelní“, avšak pouze po dobu výkonu svých funkcí. Důvodem této imunity je snaha vyhnout se narušování suverénních výsad států a zároveň předcházení možných zásahů do oficiálních funkcí cizích státních představitelů pod záminkou uplatnění jurisdikce na výlučně soukromé jednání (*ne impediatur legatio*).⁶² Převažujícím odůvodněním pro osobní imunitu je tedy zajištění hladkého průběhu mezinárodních vztahů, a právě z tohoto důvodu je přiznávána těm státním představitelům, kteří reprezentují stát na mezinárodní úrovni. Mezinárodní vztahy a mezinárodní spolupráce mezi státy vyžaduje efektivní způsob komunikace mezi státy. Je důležité, aby státy měly možnost mezi sebou volně vyjednávat, a aby státní představitelé pověřeni tímto vyjednáváním, mohli vykonávat své funkce bez obtěžování jinými státy.⁶³ Imunita hlavy státu (stejně jako ostatních státních představitelů, kteří požívají osobní imunitu) umožňuje vůdci národa vykonávat jeho úřední povinnosti, včetně cestování do cizích zemí bez hrozby zatčení, zadržení či jiného zacházení neslučitelného s jeho rolí hlavy státu. Bez záruky toho, že nebudou podrobeni trestnímu stíhání cizími soudy, by se hlavy států mohly jednoduše rozhodnout zůstat ve svém domovském státě, namísto vystavení se riziku spojenému s mezinárodní diplomacií.⁶⁴ Stejně tak MSD v případě *Teheránských rukojmí*⁶⁵ poukázal, že nejzákladnějším předpokladem pro vedení vztahů mezi státy je nedotknutelnost diplomatických vyslanců a ambasád.⁶⁶

Osobní imunita má tedy procesně právní povahu, týká se pouze určité kategorie státních představitelů, trvá pouze po dobu výkonu funkce, a zahrnuje oficiální i soukromé akty. V případě

⁶² CASSESE: *International criminal...*, s. 265.

⁶³ AKANDE, Dapo, SHAH, Sangeeta. Immunities of State Officials, International Crimes, and Foreign Domestic Courts. *The European Journal of International Law*, 2011, roč. 21, č. 4, s. 818.

⁶⁴ TUNKS, Michael. Diplomats or Defendants? Defining the Future of Head-of-State Immunity. *Duke Law Journal*, 2002, roč. 52, s. 656.

⁶⁵ Case Concerning United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran (Spojené státy americké proti Íránu). Případ se týkal uvěznění a držení rukojmí (diplomatický a konzulární personál) na americké ambasádě v Teheránu íránskými militanty v listopadu 1979. MSD ve svém rozsudku shledal, že Írán porušil a v době vydání rozsudku stále porušoval své závazky vůči Spojeným státům, které měl v souladu s úmluvami platnými mezi oběma zeměmi a zároveň pravidly obecného mezinárodního práva. Zároveň rozhodl, že toto porušení zakládá odpovědnost Íránu, a že íránská vláda je povinna okamžitě zajistit propuštění rukojmí, obnovit prostory ambasády a zajistit náhradu škody způsobené americké vládě.

⁶⁶ Rozsudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 24. května 1980, *Spojené státy americké proti Íránu* (Case Concerning United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran), bod 91.

diplomatických zástupců se uplatní pouze na akty provedené mezi přijímajícím a vysílajícím státem, a mezi třetími státy přes jejichž území zástupce přechází (tranzitní státy) za účelem ujmouti se funkce či návratu do domovského státu – tzv. *ius transitus innocui*.⁶⁷

1.3.1 Problematické aspekty imunity *ratione personae*

Problém s osobní imunitou nastává ve chvíli, kdy se státní představitel obviněný ze zločinů podle mezinárodního práva nachází na území cizího státu. Může být v takovém případě zatčen a souzen za tvrzené činy? Řešení problému naznačil MSD v případě *Zatýkacího rozkazu*, když uvedl, že osobní imunity nejvyšších státních představitelů jako jsou hlavy státu, předsedové vlád či diplomatictí zástupci, musí nezbytně zabránit jakékoliv újmě na efektivním výkonu jejich funkcí. Z toho vyplývá, že úřadující státní představitelé jsou chráněni imunitou i v případě soukromých návštěv či soukromého jednání v době výkonu funkce. Je jasné, že nejen samotné zatčení či stíhání takového státního představitele, který je na soukromé návštěvě v zahraničí, ale i pouhé vydání zatýkacího rozkazu, může vážně narušit a ohrozit výkon mezinárodních záležitostí státu, za který tento představitel jedná.⁶⁸

Ve zkratce tedy i v případě obvinění ze zločinů podle mezinárodního práva je státní představitel požívající osobní imunity nedotknutelný a imunní vůči trestnímu stíhání na základě mezinárodních pravidel týkajících se této osobní imunity. Pokud jsou obvinění ze spáchání zločinů podle mezinárodního práva státním představitelem známá ještě před vstupem tohoto představitele na cizí území, může tento cizí stát za účelem vyhnoutí se konfliktu se svými soudními orgány (tyto jsou však také povinny osobní imunity respektovat, v opačném případě by jejich jednání bylo přičitatelné státu – stát by byl za jednání svých soudních orgánů odpovědný) anebo na jakékoliv úrovni kontaktu s osobami obviněnými ze závažných zločinů, požádat obviněného státního představitele, aby se zdržel vstupu na jeho území. Zároveň pokud už se takový státní představitel na území státu nachází, může jej tento prohlásit za *personu non grata* a požádat jej, aby území okamžitě opustil.⁶⁹

Na druhou stranu existují mezinárodní smlouvy, které implicitně či výslovně stanovují, že osobní imunita nezavazuje státního představitele odpovědnosti za zločiny podle mezinárodního práva, které daná smlouva obsahuje.⁷⁰ Ustanovení některých smluv, byť obecně formulovaná, mohou být tímto způsobem vykládána. Jedná se například o Úmluvu proti mučení, která v čl. 4 odst. 1 stanoví: „Každý stát, který je smluvní stranou této Úmluvy, zajistí, aby všechny akty mučení byly trestnými činy podle jeho trestního zákona. Totéž platí pro pokus mučení a pro jednání kterékoli osoby, které představuje

⁶⁷ CASSESE: *International criminal...*, s. 266.

⁶⁸ Tamtéž, s. 271.

⁶⁹ Tamtéž, s. 272.

⁷⁰ Tamtéž.

spolupachatelství nebo účastenství na mučení.“ Dále se jedná o mnohé úmluvy o terorismu a v neposlední řadě také o statuty *ad hoc* mezinárodních soudních tribunálů – konkrétně Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii⁷¹ a Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu,⁷² o kterých však bude blíže pojednáno v následující části této práce. Naproti tomu např. čl. IV Úmluvy o předcházení genocidy⁷³ se na základě výkladu vztahuje skutečně pouze na hmotněprávní imunity.⁷⁴ Nicméně jedinou smlouvou, která explicitně vylučuje užití osobní imunity je Římský statut Mezinárodního trestního soudu.⁷⁵

Co se týče možného výkladu mezinárodních smluv, konkrétně článků 1 až 4 Úmluvy proti mučení, je třeba zmínit případ z března roku 2000, kdy americké Ministerstvo zahraničních věcí propustilo peruánského diplomata (Tomas Ricardo Anderson Kohatsu) obviněného ze zločinu mučení právě na základě jeho diplomatické (tj. osobní) imunity. Anderson, člen perské armádní zpravodajské služby ve výslužbě, byl Ministerstvem zahraničních věcí obviněn ze spáchání „ohavných“ činů v roce 1997. Na začátku března 2000 jej Peru vyslalo do USA, aby se zde zúčastnil slyšení před Meziamerickou komisí pro lidská práva ve Washingtonu. Při návratu do Peru jej však FBI zadržela na základě Úmluvy proti mučení, kterou USA řádně ratifikovaly. O několik hodin později byl ale díky rozhodnutí ministerského tajemníka Thomase Pickeringa propuštěn. Pickering uvedl, že Anderson požíval diplomatickou imunitu díky svému G-2 vízu pro akreditované členy personálu peruánské mise do Organizace amerických států, a tudíž nemohl být zadržen či stíhán. Ministerstvo zahraničních věcí nerozporovalo, že se Anderson onoho zločinu mučení dopustil, avšak uvedlo že diplomatická imunita vylučuje trestní stíhání. Toto rozhodnutí samozřejmě vyvolalo značnou nelibost mezi organizacemi na ochranu lidských práv (*Center for Justice and International Law, Coalition for International Justice, National Coordinator for Human Rights of Peru, Human Rights Watch, the Washington Office on Latin America*), které argumentovaly případem *Pinochet* (viz výše)⁷⁶, avšak v případě Andersona se jednalo o imunitu osobní nikoliv funkční. Tento případ je tedy důkazem toho, že státy odmítají nový přístup ohledně zločinů podle mezinárodního práva (to znamená výklad mezinárodních smluv, který by vylučoval osobní imunitu v případech zločinů podle mezinárodního práva), a namísto něj preferují starší hodnoty, jako je respekt ke státní svrchovanosti a jeho důsledek v podobě imunity pro státní představitele (včetně diplomatické

⁷¹ Dále jen „ICTY“.

⁷² Dále jen „ICTR“.

⁷³ Viz výše.

⁷⁴ GAETA, Paola. *The UN Genocide Convention: A Commentary*. Oxford: Oxford University Press, 2009, s. 333.

⁷⁵ CASSESE: *International criminal...*, s. 272.

⁷⁶ THE ASSOCIATED PRESS. *State Dept. Helped Peruvian Accused of Torture Avoid Arrest* [online]. The New York Times, 11. března 2000 [cit. 1. března 2018]. Dostupné na <<http://www.nytimes.com/2000/03/11/world/state-dept-helped-peruvian-accused-of-torture-avoid-arrest.html>>.

imunity).⁷⁷ Jak však bylo již výše uvedeno, v současné době ani podle Komise OSN pro mezinárodní právo neexistuje v mezinárodním právu obyčejovém pravidlo, které by zavádělo výjimku z osobní imunity v případě zločinů podle mezinárodního práva, ani trend směřující k vytvoření takového pravidla.

Vše výše uvedené se ovšem vztahuje pouze na úřadující státní představitele, a tedy jak již bylo řečeno, po skončení funkce už tito nepožívají osobní imunity a mohou být stíháni i za zločiny podle mezinárodního práva spáchané v době před nástupem do funkce či ve funkci. Toto stíhání je možné na základě obyčejového pravidla mezinárodního práva, které stanoví, že v případě spáchání zločinů podle mezinárodního práva státním představitelem (zločin genocidy, zločiny proti lidskosti, válečné zločiny, zločin mučení, zločin agrese), jsou tyto zločiny kromě přičitatelnosti státu jednajícího, přičitatelné také samotnému jednajícímu, který je za ně trestně odpovědný. Pro tyto zločiny tedy může existovat souběh státní odpovědnosti a individuální trestní odpovědnosti.⁷⁸

Můžeme tedy konstatovat, že oba druhy imunit (funkční a osobní) vzájemně koexistují a doplňují se po dobu výkonu funkce státních představitelů. Po zániku funkce se uplatní pouze imunita *ratione materiae*.⁷⁹

⁷⁷ CASSESE: *International criminal...*, s. 273.

⁷⁸ Tamtéž.

⁷⁹ CABAN: *Jurisdikční imunity...*, s. 104.

2 Mezinárodní trestní soud

Tato kapitola se stručně zabývá obecnou charakteristikou Mezinárodního trestního soudu, jeho fungováním a jurisdikcí.

Mezinárodní trestní soud je stálým soudním orgánem, který vznikl na základě mnohostranné mezinárodní smlouvy, tzv. Římského statutu Mezinárodního trestního soudu⁸⁰, který vstoupil v platnost 1. července 2002 a tím došlo *de iure* i ke vzniku Soudu. O jeho ustavení však bylo rozhodnuto již v červnu 1998 na diplomatické konferenci v Římě. Soud, který sídlí v Haagu, zahájil svou činnost *de facto* na počátku roku 2003. MTS má 18 stálých soudců volených na dobu devíti let, bez možnosti znovuzvolení. Mezi další orgány Soudu patří předsednictvo, úseky odvolací, soudní a vyšetřovací, úřad žalobce a soudní kancelář.⁸¹

Co se týče použitelného práva, podle kterého Soud rozhoduje, užije se posloupenost pramenů v článku 21 Statutu. V první řadě se tedy jedná o Římský statut, Znaky skutkových podstat zločinů (dokument přijatý na základě čl. 9 Statutu, který má Soudu pomoci při výkladu a používání článků 6 až 8), a Procesní a důkazní řád (čl. 21 odst. 1 písm. a)). Následně se ve vhodných případech použijí aplikovatelné mezinárodní smlouvy a zásady a pravidla mezinárodního práva, včetně uznávaných zásad mezinárodního práva ozbrojených konfliktů (čl. 21 odst. 1 písm. b)). V poslední řadě, pokud nelze uplatnit výše uvedené, použijí se obecné zásady mezinárodního práva, které Soud odvodí z vnitrostátních právních řádů platných v právních systémech zemí světa, včetně, ve vhodných případech, vnitrostátních právních řádů států, které by za obvyklých okolností vykonávaly jurisdikci vůči předmětnému zločinu. Tyto zásady nesmí být neslučitelné se Statutem a s mezinárodním právem a mezinárodně uznávanými standardy (čl. 21 odst. 1 písm. c)).

Článek 21 odst. 2 stanoví, že Soud může použít právní zásady a pravidla, jak je vyložil ve svých předchozích rozhodnutích. Jedná se o prvek syntézy kontinentálního práva a *common law* ve Statutu.⁸² Poslední odstavec článku 21 stanoví, že veškerý výklad a uplatňování práva podle tohoto článku musí být slučitelný s mezinárodně uznávanými lidskými právy a nesmí být diskriminační.

Římský statut do dnešního dne (březen 2018) ratifikovalo 123 států včetně České republiky. Některé významné státy (USA, Rusko, Čína) tak naopak dodnes nečinily.

2.1 Jurisdikce

Do jurisdikce Soudu náleží dle čl. 5 Římského statutu nejzávažnější zločiny, kterými je dotčeno mezinárodní společenství jako celek. Stejná formulace je použita už v samotné preambuli

⁸⁰ Dále jen „Římský statut“ či „Statut“.

⁸¹ ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů podle mezinárodního práva*. Praha: Karolinum, 2002, s. 161.

⁸² Tamtéž, s. 141.

Statutu.⁸³ Soud má tedy jurisdikci ve vztahu ke zločinu genocidy, zločinům proti lidskosti, válečným zločinům a zločinu agrese. Definice zločinů je obsažena v člancích 6 až 8 Statutu. V rámci tzv. „Kampalských změn“⁸⁴ byl Statut rozšířen o článek 8*bis*, který obsahuje definici zločinu agrese, která v původním znění nebyla obsažena. Co se týče jurisdikce *ratione temporis*, tu má soud až po vstupu Statutu v platnost (článek 11), to znamená, že může stíhat jmenované zločiny spáchané až po 1. červenci 2002. Soud vykonává svou jurisdikci nikoliv nad státy, ale v rámci individuální trestní odpovědnosti, a to nad občany států, které jsou smluvními stranami Římského statutu nebo pokud ke spáchání zločinu došlo na území smluvního státu anebo pokud stát, který není smluvní stranou přijme pravomoc Soudu v předmětném případě (článek 12). Soud může na základě článku 13 vykonávat jurisdikci nad zločiny, pokud smluvní strana podá žalobci oznámení o situaci, že byl takový zločin spáchán v souladu s čl. 14. Toto oznámení může dále podat Rada bezpečnosti OSN v souladu s kapitolou VII Charty OSN, a v neposlední řadě může vyšetřování zločinu zahájit sám žalobce v souladu s čl. 15.

Stíhání před soudem je však možné až po uplatnění tzv. principu komplementarity, tedy až poté, kdy daný stát není schopen či ochoten sám před svými národními soudy stíhat konkrétní osobu.⁸⁵

⁸³ Římský statut Mezinárodního trestního soudu ze dne 17. července 1998. Sbíрка mezinárodních smluv č. 84/2009.

⁸⁴ Změny Římského statutu přijaté v rámci Revizní konference na přelomu května a června 2010 v ugandské Kampale.

⁸⁵ JUKL, Marek. *Čím je Mezinárodní trestní soud?* [online]. cervenykriz.eu, 2003, aktualizováno 2009, 2010, 2015 [cit. 27. února 2018]. Dostupné na <<http://cervenykriz.eu/cz/mezinarsoud.aspx>>.

3 Problematika imunit v Římském statutu

Následující kapitola se zabývá hlavním tématem práce, a to problematikou imunit a jak je zakotvuje Římský statut MTS, konkrétně v čl. 27 a 98. V první řadě je však třeba nastínit, zda a jak byl zákaz zohledňování veřejné funkce zakotven u předchůdců MTS, u *ad hoc* tribunálů.

3.1 Předchůdci Mezinárodního trestního soudu

3.1.1 Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii

Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii byl zřízen na základě rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 827 v roce 1993 jako reakce na konflikt, který probíhal na území bývalé Jugoslávie v letech 1991 až 1995. Sídlo tribunálu se nacházelo v nizozemském Haagu. Tribunál měl pravomoc stíhat zločiny spáchané po 1. lednu 1991 na celém území bývalé Jugoslávie, včetně vzdušného a námořního prostoru.⁸⁶ Do jeho jurisdikce spadala závažná porušení Ženevských úmluv o ochraně obětí války z roku 1949 (čl. 2 Statutu ICTY), porušení zákonů a obyčejů války (čl. 3 Statutu ICTY), zločin genocidy (čl. 4 Statutu ICTY), a zločiny proti lidskosti (čl. 5 Statutu ICTY).⁸⁷ Tribunál byl založen na tzv. konkurující jurisdikci, to znamená, že jeho jurisdikce byla nadřazena národním soudům, které mu za určitých podmínek musely ustoupit (čl. 9 odst. 2 Statutu ICTY).

Statut ICTY ve svém článku 7 odst. 2 stanoví: „*Oficiální funkce nezabývá jakéhokoliv obviněného, ať už hlavu státu, vlády či odpovědného vládního činitele, trestní odpovědnosti a rovněž není důvodem pro snížení trestu.*“ Tento článek tedy reflektuje pravidlo obyčejového mezinárodního práva, co se týče výjimky z funkční imunity státních představitelů.⁸⁸ Díky přísnosti tohoto ustanovení jej však lze vykládat i v tom smyslu, že vylučuje možnost uplatnění osobních imunit jako právního důvodu pro nestíhání osoby.⁸⁹

Co se týče judikatury ICTY, je důležité zmínit případ Slobodana Milošević, prezidenta Srbska a hlavy Svazové republiky Jugoslávie, který byl v květnu 1999 obviněn z válečných zločinů, zločinů proti lidskosti a genocidy páchané v 90. letech v době válek po rozpadu Jugoslávie (zatčen byl v roce 2001, proces začal v únoru 2002).⁹⁰ Stal se tak první hlavou státu stíhanou před mezinárodním tribunálem. Milošević byl ve funkci prezidenta do října 2000, v době zatčení a procesu již ve funkci nebyl. Původní obžaloba však byla vznesena už v roce 1999. Milošević tedy sice řečené zločiny páchal v době výkonu funkce, avšak v době samotného soudního procesu už

⁸⁶ SUNARDI, Teddy. Mezinárodní trestní soud a jeho předchůdci. *Mezinárodní vztahy*, 2000, roč. 36, č. 1, s. 40.

⁸⁷ ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů podle mezinárodního práva*. Praha: Karolinum, 2002, s. 79-80.

⁸⁸ CASSESE: *International criminal...*, s. 268.

⁸⁹ Tamtéž, s. 272.

⁹⁰ Informace o případu dostupné na http://www.icty.org/x/cases/slobodan_milosevic/cis/en/cis_milosevic_slobodan_en.pdf.

hlavou státu nebyl, a proto se v jeho případě uplatnila výjimka z funkční imunity. Bývalý srbský prezident zemřel ve své cele v Haagu 11. března 2006. Oficiální příčinou smrti byl infarkt myokardu.

V létě roku 2016 (tedy 10 let po smrti Miloševiče) se však objevily spekulace, že byl Miloševič v rámci obsáhlého (přes 2500 stránek) rozsudku nad Radovanem Karadžićem⁹¹ zproštěn viny.⁹² Faktem ale zůstává, že senát ICTY ve svém rozsudku nad Karadžićem ve skutečnosti nečinil žádné rozhodnutí o vině Miloševiče. Miloševič nebyl obviněným v případě Karadžić. Skutečnost, že osoba je či není označena za součást společného zločinného podniku (*joint criminal enterprise*) v případě, kdy není obžalována, nemá žádný vliv na statut jejího případu či na její vlastní trestní odpovědnost. Stručně řečeno, soudní proces proti Karadžićovi byl jen a pouze proti němu, a proto nemá žádný dopad na samostatný případ Slobodana Miloševiče.⁹³ Senát konkrétně v bodě 3460 svého rozsudku uvedl, že „v tomto případě nebyly předloženy dostatečné důkazy, které by prokazovaly, že Slobodan Miloševič souhlasil se společným plánem“ (vytvořit území etnicky očištěné od ne-Srbů). Ve stejném odstavci senát uvedl, že „Miloševič poskytl během konfliktu pomoc ve formě personálu, vybavení a zbraní bosenským Srbům“.⁹⁴

3.1.2 Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu

Druhým *ad hoc* zřízeným tribunálem byl Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu, který je však poněkud méně známý než jeho jugoslávský předchůdce. Byl zřízen rezolucí Rady bezpečnosti OSN č. 995 v listopadu 1994.⁹⁵ Tribunál vznikl jako reakce na konflikt Hutů a Tutsiů – etnických skupin ve Rwandě – v 90. letech, který vyvrcholil v roce 1994, kdy bylo během sta dnů zavražděno na 800 tisíc Tutsiů a umírněných Hutů. Výsledkem konfliktu byly také 2 miliony uprchlíků.⁹⁶

Výlučným úkolem tribunálu, který sídlil v severotanzanském městě Arusha, bylo „soudit osoby odpovědné ze závažných porušení mezinárodního humanitárního práva, spáchaných na území Rwandy, a rwandské občany odpovědné z takových činů a porušení spáchaných na území sousedních států mezi 1. lednem a 31. prosincem 1994“ (čl. 1 Statutu ICTR). Do jurisdikce

⁹¹ Karadžić byl odsouzen za zločin genocidy, zločiny proti lidskosti a porušení zákonů a obyčejů války ke 40 letům vězení nepodmíněně. Karadžić byl do července 1996 prezidentem Republiky srbské.

⁹² WILCOXSON, Andy. *Hague Tribunal Exonerates Slobodan Milosevic for Bosnia War Crimes Ten Years Too Late* [online]. slobodan-milosevic.org, 18. července 2016 [cit. 6. března 2018]. Dostupné na < <http://www.slobodan-milosevic.org/news/smorg-aw071816.htm>>.

⁹³ KNEZEVIC, Gordana. *Milosevic ‚Exonerated‘? War-Crime Deniers Feed Receptive Audience* [online]. rferl.org, 9. srpna 2016 [cit. 6. března 2018]. Dostupné na < <https://www.rferl.org/a/milosevic-war-crime-deniers-feed-receptive-audience/27910664.html>>.

⁹⁴ Rozsudek Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ze dne 24. března 2016, *Prosecutor v. Radovan Karadžić*, IT-95-5/18-T, s. 1303, bod 3460.

⁹⁵ ŠTURMA: *Mezinárodní trestní soud...*, s. 99.

⁹⁶ LHOTSKÝ, Jan. *International criminal court. Jurisdiction over Genocide, Crimes against Humanity and War Crimes, including the Legal Regulation of the Crime of Aggression*. Brno: Masarykova Univerzita, 2012, s. 19.

tribunálu spadal na základě čl. 2 až 4 zločin genocidy, zločiny proti lidskosti a porušení společného čl. 3 Ženevským úmluvám a Dodatkového protokolu II.

Co se týče imunit, obsahuje Statut ICTR identické znění ve čl. 6 odst. 2 jako Statut ICTY ve čl. 7 odst. 2.⁹⁷ Výklad je tedy stejný, uplatní se výjimka z funkční imunity státních představitelů.

Činnost obou výše zmíněných tribunálů převzal Mechanismus OSN pro mezinárodní trestní tribunály (MICT), vytvořený na základě rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1966. Mechanismus dovede do konce případy ve fázi odvolání a zároveň by měl znovu zahájit proces s bývalými důstojníky srbské kontrarozvědky, J. Stanišičem a F. Simatovičem. Zbylé případy byly předány národním soudům.⁹⁸

3.1.3 Zvláštní soud pro Sierra Leone

Dalším mezinárodním tribunálem je Zvláštní soud pro Sierra Leone,⁹⁹ založený mezinárodní smlouvou mezi OSN a Sierra Leone v roce 2002 jako reakce na občanskou válku, která v Sierra Leone probíhala od roku 1991, a která byla provázena zvláště krutými metodami boje a hromadným nasazováním dětských vojáků.¹⁰⁰ SCSL byl tedy založen na základě bilaterální dohody, tato forma zřízení nezakládá povinnost spolupráce pro další státy, na jejichž území se mohou nacházet pachatelé zločinů. Tato nevýhoda se projevila i v případě Charlese Taylora, tehdejšího prezidenta Libérie, který byl soudem obviněn a následně se skrýval v Nigérii, která ho řadu let odmítala vydat.¹⁰¹

Statut SCSL obsahuje v čl. 6 odst. 2 shodné ustanovení o nezohledňování veřejné funkce jako Statuty ICTY a ICTR. Z tohoto pohledu je třeba blíže zmínit případ Charlese Taylora, bývalého prezidenta Libérie (1997-2003), který byl v roce 2012 odsouzen za válečné zločiny a zločiny proti lidskosti spáchané během konfliktu v Sierra Leone k 50 letům vězení. Stal se tak prvním bývalým vůdcem státu od Norimberského procesu, kterého odsoudil mezinárodní soud.

Taylor byl prezidentem Libérie do srpna 2003, obžalován byl ale už v březnu 2003, proto se opět naskytla otázka imunit úřadujících hlav státu, kterou SCSL vyřešil ve svém rozhodnutí z 31. května 2004. V tomto rozhodnutí se odvolací senát opřel např. o rozhodnutí ve věci *Zatykáciho rozkaazu*, kde MSD uvedl, že před „určitými mezinárodními soudy“ se imunita státních

⁹⁷ „The official position of any accused person, whether as Head of State or Government or as a responsible Government official, shall not relieve such person of criminal responsibility nor mitigate punishment.“

⁹⁸ HOSENSEIDLOVÁ, Petra. *Po téměř čtvrtstoletí končí trestní tribunál pro Jugoslávii. Vysloužil si uznání i nevráživost* [online]. ceskatelevize.cz, 21. prosince 2017 [cit. 6. března 2018]. Dostupné na <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/2330053-po-temer-ctvrtstoleti-konci-trestni-tribunal-pro-jugoslavii-vyslouzil-si-uznani-i>>.

⁹⁹ Dále jen „SCSL“.

¹⁰⁰ LHOTSKÝ: *International criminal court...*, s. 21.

¹⁰¹ Tamtéž.

představitelů neuplatní, a proto mohou být vystaveni stíhání.¹⁰² Senát dále uvedl, že je třeba rozlišovat mezi národními soudy a soudy mezinárodními, neboť princip státní imunity se odvozuje od rovnosti suverénních států a proto nemá pro mezinárodní trestní tribunály žádnou relevanci, protože tyto nejsou orgány státu, ale odvozují svůj mandát od mezinárodního společenství.¹⁰³ Odvolací senát dále uvedl, že považuje za ustálený princip, že svrchovaná rovnost států nebrání tomu, aby byla hlava státu stíhána před mezinárodním trestním tribunálem či soudem.¹⁰⁴ Následně tedy SCSL dospěl k závěru, že oficiální postavení Taylora, který byl v době zahájení stíhání úřadující hlavou státu, nepředstavuje překážku pro jeho stíhání před tímto soudem.¹⁰⁵

3.1.4 Ostatní mezinárodní soudní orgány

Mezi další mezinárodní soudní orgány patří Mimořádné soudní senáty v Kambodži, Zvláštní tribunál pro Libanon, Zvláštní soudní panely na Východním Timoru, Soudní systém v Kosovu a Irácký zvláštní soud pro zločiny proti lidskosti.

Některé ze zakládajících dokumentů těchto orgánů rovněž obsahují ustanovení o zákazu zohledňování veřejné funkce. Jedná se například o čl. 15 Statutu Zvláštních soudních panelů na Východním Timoru, který v odst. 1 zakotvuje irelevanci oficiálního postavení a v odst. 2 vylučuje užití osobních imunit či čl. 15 odst. 3 Statutu Iráckého zvláštního soudu pro zločiny proti lidskosti, který se týká irelevance oficiálního postavení.

3.2 Čl. 27 Římského statutu – zákaz zohledňování veřejné funkce

Římský statut ve svém čl. 27 explicitně zakotvuje zákaz zohledňování veřejné funkce, když konkrétně stanoví:

„1. Tento Statut platí stejně pro všechny, bez rozdílu založených na výkonu veřejné funkce. Zejména osoby zastávající funkce hlavy státu nebo vlády, člena vlády nebo parlamentu, voleného zástupce nebo vládního činitele nejsou v žádném případě vyňaty z trestní odpovědnosti podle tohoto Statutu a jejich funkce sama o sobě není důvodem ke snížení trestu.

2. Imunity a zvláštní procesní pravidla případně stanovená vnitrostátním nebo mezinárodním právem pro veřejnou funkci osoby nebudou Soudu na překážku při výkonu jurisdikce nad takovou osobou.“⁴⁰⁶

¹⁰² Rozhodnutí Zvláštního soudu pro Sierra Leone ze dne 31. května 2004, *Prosecutor v. Charles Ghankay Taylor*, SCSL-2003-01-I, s. 23, bod 50.

¹⁰³ Tamtéž, bod 51.

¹⁰⁴ Tamtéž, bod 52.

¹⁰⁵ Tamtéž, bod 53.

¹⁰⁶ V originálním znění: „1. This Statute shall apply equally to all persons without any distinction based on official capacity. In particular, official capacity as a Head of State or Government, a member of a Government or parliament, an elected representative or a government official shall in no case exempt a person from criminal responsibility under this Statute, nor shall it, in and of itself, constitute a ground for reduction of sentence. 2. Immunities or special procedural rules which may attach to the official capacity of a person, whether under national or international law, shall not bar the Court from exercising its jurisdiction over such a person.“

Na základě uvedeného znění můžeme konstatovat, že odstavec 1 se týká imunit věcných, a odstavec 2 pak hovoří o imunitách spjatých s procesním právem, tedy o imunitách osobních.¹⁰⁷

Už při přípravných pracích v roce 1996 se přípravná komise shodla na tom, že oficiální postavení jednotlivce by nemělo zakládat jeho imunitu. Zpráva této komise podpořila začlenění ustanovení ohledně imunit, majíce přitom na paměti precedenty stanovené u norimberského a tokijského tribunálu a z pozdější doby také znění statutů *ad hoc* tribunálů pro bývalou Jugoslávii a Rwandu.¹⁰⁸ Znění čl. 27 bylo na Římské konferenci přijato bez další diskuze.

Odstavce čl. 27 se často pletou či spojují dohromady, ve skutečnosti ale každý naplňuje jiné funkce. Odstavec 1 je odvozen od textů Statutu Norimberského tribunálu, Úmluvy o předcházení genocidy, a statutů ICTY a ICTR, a znemožňuje obhajobu veřejnou funkcí (*official capacity*) obviněného. Naproti tomu odstavec 2 znamená zřeknutí se imunity vlastních státních představitelů smluvními státy Římského statutu, které tyto představitelé požívají na základě vnitrostátního či obyčejového mezinárodního práva. Na rozdíl od odstavce 1, odstavec 2 nemá v mezinárodním právu trestním precedent.¹⁰⁹ Tento výklad potvrzuje pravidla výše uvedená, tedy že z funkční imunity existuje výjimka v obyčejovém mezinárodním právu, naopak co se týče imunity osobní se tento trend prozatím nerozšířil.

3.2.1 Odst. 1 – obhajoba veřejnou funkcí obviněného

Obhajoba veřejnou funkcí nachází své ospravedlnění v myšlence, že zločiny podle mezinárodního práva jsou páčány státy a nikoliv jednotlivci, kteří mohou jednat jako pouhé nástroje vládní politiky, a nikoliv jako samostatní pachatelé. Senát MTS k tomuto uvedl, že hlavním cílem čl. 27 odst. 1 je sladit Římský statut se současnou normou mezinárodního práva, podle které státní představitelé nejsou nadáni imunitou v případě porušení mezinárodního práva trestního.¹¹⁰ Článek 27 je především určen k dosažení nyní běžného odejmutí imunity z důvodu oficiálního postavení a zároveň k odejmutí jakékoliv speciální imunity, která by mohla bránit efektivnímu výkonu jurisdikce Soudu nad státními představiteli ve vztahu k jejich individuální trestní odpovědnosti.¹¹¹

Odstavec 1 upírá námitku „veřejné funkce“ několika kategoriím státních představitelů: hlavám státu nebo vlády, členům vlády nebo parlamentu, voleným zástupcům a vládním činitelům. Tento detailní výčet může vyzývat k debatě o výjimkách a vyloučených kategoriích, avšak ve

¹⁰⁷ SVAČEK, Ondřej. Mezinárodní trestní soud a osobní imunity – otazníky nad stíháním Al-Bašíra. *Trestněprávní revue*, 2015, roč. 14, č. 6, s. 143.

¹⁰⁸ SCHABAS, William. *The International Criminal Court: A Commentary on the Rome Statute*. Oxford: Oxford University Press, 2010, s. 595.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 596.

¹¹⁰ Tamtéž.

¹¹¹ Tamtéž.

skutečnosti žádné takové neexistují, neboť tento odstavec v konečném důsledku upírá námitku veřejné funkce komukoliv, kdo se ji pokusí vznést. Tento princip se uplatní na všechny státní představitele, včetně těch, kteří mají autoritu pouze *de facto*.¹¹²

Poslední slova odstavce 1 řeší otázku veřejné funkce jako polehčující okolnosti při určování odpovídajícího trestu. Toto znění odpovídá zněním statutů předchůdců Soudu, s výjimkou ustanovení čl. 6 statutu Tokijského tribunálu, které stanovovalo, že oficiální postavení může být považováno za polehčující okolnost, pokud tak Tribunál rozhodne. ICTR naopak v případě J. Kambandy (hlava prozatímní vlády ve Rwandě v době genocidy) považoval jeho veřejnou funkci za přitěžující okolnost, což je v praxi mnohem více pravděpodobné než považovat ji za okolnost polehčující.¹¹³

I když čl. 27 odst. 1 formuluje stejný obecný koncept jako statuty předchozích mezinárodních trestních tribunálů, jeho znění je originální a jedinečné. Začíná prohlášením, že Římský statut „platí stejně pro všechny“, které připomíná úvodní větu čl. 14 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, což je ustanovení o právu na spravedlivý proces, které začíná větou „všechny osoby jsou si před soudem rovny“. Úvodní slova odstavce 1 byla zvolena, aby podpořila názor, že čl. 27 odst. 1 potvrzuje široké právo na rovnost či rovné zacházení, stejně jako nediskriminační klauzule v lidskoprávních instrumentech.¹¹⁴ Pokud by první věta odstavce 1 měla obsahovat obecné pravidlo na rovné zacházení, byla by takto zařazena na zvláštní místo. Jako vhodnější by se jevily např. čl. 21 odst. 3 či čl. 67, které se zabývají lidskými právy, a ne část Statutu zabývající se obecnými pravidly trestního práva a článek nadepsaný jako zákaz zohledňování veřejné funkce. Z toho vyplývá, že slova „*tento Statut platí stejně pro všechny, bez rozdílu...*“¹¹⁵ jsou pouze uvozující povahy, a slouží jako objasnění smyslu (*raison d'être*) celého ustanovení.¹¹⁶

Tato „stejná platnost pro všechny osoby“ („*equal application to all persons*“) zdůrazňuje, že všechny osoby, které spáchají zločin spadající do jurisdikce Soudu, jsou individuálně odpovědné a může jim být uložen trest podle Statutu (pravidlo zakotvené v čl. 25 odst. 2 Římského statutu).¹¹⁷

Odstavec 1 tedy potvrzuje, že ze Římského statutu neexistuje výjimka v podobě oficiálního postavení (*de iure* či *de facto*), která by byla relevantní pro trestní (ne)odpovědnost osoby před Mezinárodním trestním soudem.¹¹⁸

¹¹² Tamtéž, s. 597.

¹¹³ SCHABAS: *The International Criminal Court...*, s. 597.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 598.

¹¹⁵ „*this Statute shall apply equally to all persons without any distinction...*“

¹¹⁶ SCHABAS: *The International Criminal Court...*, s. 598.

¹¹⁷ TRIFFTERER, Otto. *Commentary on the Rome Statute of the International Criminal Court: Observers' Notes, Article by Article*. Hart Publishing, 2008, s. 786.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 789.

3.2.2 Odst. 2 – imunita hlav států

Druhý odstavce článku 27 se týká imunit, které existují na základě obyčejového mezinárodního práva (včetně například pravidel zakotvených ve Vídeňské úmluvě o diplomatických stycích), ale také imunit zakotvených ve vnitrostátních právních řádech (včetně ústavních norem). Jedná se tedy o imunity osobní, které chrání hlavy státu, a vztahují se rovněž na další vrcholné představitele státu jako jsou předsedové vlád a ministři zahraničních věcí. Tyto imunity byly rozebírány v rámci případu *Zatykáciho rozkazu* před MSD (viz 1. kapitola práce), kdy MSD uvedl, že jak bývalé, tak úřadující hlavy státu mohou být stíhány před určitými mezinárodními soudy, pokud tyto mají jurisdikci. Jako příklad uvedl Mezinárodní soudní dvůr právě MTS a *ad hoc* tribunály pro bývalou Jugoslávii a Rwandu.¹¹⁹ Z tohoto je tedy patrné, že výjimka z osobní imunity existuje pouze tam, kde je výslovně zakotvena (např. Římský statut, případně mezinárodní či bilaterální smlouvy mezi státy), nikoliv jako pravidlo obyčejového mezinárodního práva, které by se uplatnilo před vnitrostátními soudy bez dalšího.

Znění druhého odstavce „...nebudou Soudu na překážku při výkonu jurisdikce...“ znamená, že veřejná funkce nevyklučuje trestní odpovědnost osoby ani nezakládá beztrestnost z procesních důvodů. To v zásadě potvrzuje, že Soud má jurisdikci ve všech případech a může ji vykonávat například bez čekání na vzdání se imunity (což může být podmínka pro pokračování v trestním stíhání ve vnitrostátním soudnictví).¹²⁰ Toto pravidlo se však vztahuje pouze na smluvní strany Statutu.

Čl. 27 odst. 2 Římského statutu bezpochyby znemožňuje jakoukoliv námitku imunity příslušným státním představitelům smluvních stran Statutu, včetně hlav států. Obtížnějším problémem je efekt odstavce 2 na hlavy států nesmluvních stran Římského statutu. Vzhledem k tomu, že tato imunita existuje na základě obyčejového mezinárodního práva, a ne na základě principu zakotveného ve vnitrostátní legislativě, ratifikací či přistoupením ke Statutu se státy vzdávají práva namítat imunitu jménem svých lídrů. Tento postup jim umožňuje mezinárodní právo. Nemohou však mezinárodní smlouvou (kterou je i Římský statut) upřít toto právo na imunitu třetím státům, které se jí nevzdaly. Z toho důvodu by se měl čl. 27 odst. 2 uplatnit pouze na hlavy států smluvních stran. Nesmluvní státy si zachovávají imunitu podle obyčejového mezinárodního práva.¹²¹ Tento výklad se však ukázal jako problémový v případě soudánského prezidenta Umara al-Bašira, který bude blíže rozebrán v následujícím textu práce.

Některé státy ve svých prováděcích předpisech zakotvily, že v případě občanů smluvních stran Římského statutu, nebude vznesena námitka imunity. Tato aplikace pouze na občany

¹¹⁹ SCHABAS: *The International Criminal Court...*, s. 600.

¹²⁰ TRIFFTERER: *Commentary...*, s. 791.

¹²¹ SCHABAS: *The International Criminal Court...*, s. 600.

smluvních států naznačuje porozumění, že čl. 27 odst. 2 se nevztahuje na občany nesmluvních stran Statutu. Jiné státy pouze jednoduše znemožnily aplikaci imunit „podle obyčejového práva či podle statutu“.¹²²

3.3 Čl. 98 Římského statutu – spolupráce ohledně vzdání se imunity a souhlasu s předáním

Římský statut obsahuje dvě ustanovení týkající se imunit. Kromě článku 27 se jedná o čl. 98, jehož znění je následující:

„1. Soud nemůže pokračovat v projednávání žádosti o předání nebo pomoc, kvůli níž by dožadovaný stát musel jednat v rozporu se svými mezinárodněprávními závazky ve vztahu ke státní nebo diplomatické imunitě osoby či majetku třetího státu, s výjimkou případů, kdy Soud pro účely tohoto vzdání se imunity může nejprve zajistit spolupráci tohoto třetího státu.

2. Soud nemůže pokračovat v projednávání žádosti o předání, kvůli níž by dožadovaný stát musel jednat v rozporu se svými závazky vyplývajícími z mezinárodních dohod, podle nichž je souhlas vysílajícího státu podmínkou předání osoby z tohoto státu Soudu, s výjimkou případů, kdy Soud pro účely získání souhlasu s tímto předáním může nejprve zajistit spolupráci vysílajícího státu.“¹²³

Čl. 98 se týká závazků, které přebírají smluvní státy na základě Statutu, co se týče předávání obviněných osob a dalších forem spolupráce. Odst. 1 uděluje výjimku z těchto závazků v rozsahu, v jakém mohou být v rozporu s imunitami poskytovanými na základě mezinárodního práva ve vztahu ke státní nebo diplomatické imunitě. Odst. 2 uděluje výjimku z předávacích závazků, pokud jsou tyto v rozporu s mezinárodními smlouvami. Klasickým případem jsou takzvané dohody o stavu sil (*status of forces agreements*) týkající se zahraničního vojenského personálu.¹²⁴

Čl. 98 by neměl být zaměňován s čl. 27, jehož znění se týká vzdání se imunity smluvními státy. Mezi těmito články neexistuje nesoulad vzhledem k tomu, že čl. 27 se týká výkonu jurisdikce nad obviněnou osobou před Soudem, kdežto čl. 98 se uplatní výhradně na povinnost spolupráce.¹²⁵ Mezi těmito články však vzniká napětí v případě, kdy by měla smluvní strana na svém území zatknout a následně předat Soudu cizího státního představitele.

Vzhledem k tomu, že Soud není nadán nezávislou pravomocí k zatýkání osob, a musí se v případě zatýkání a předávání osob spoléhat na státy, stávají se imunity státních představitelů ve

¹²² Tamtéž, s. 604.

¹²³ V originálním znění: „1. The Court may not proceed with a request for surrender or assistance which would require the requested State to act inconsistently with its obligations under international law with respect to the State or diplomatic immunity of a person or property of a third State, unless the Court can first obtain the cooperation of that third State for the waiver of the immunity. 2. The Court may not proceed with a request for surrender which would require the requested State to act inconsistently with its obligations under international agreements pursuant to which the consent of a sending State is required to surrender a person of that State to the Court, unless the Court can first obtain the cooperation of the sending State for the giving of consent for the surrender.“

¹²⁴ SCHABAS: *The International Criminal Court...*, s. 604.

¹²⁵ Tamtéž.

vnitrostátním právu důležité. V případě, že Soud žádá zatčení a předání od státu, jehož představitele se to týká, čl. 27 zakládá vzdání se vnitrostátních imunit smluvními státy. Smluvní strany jsou v takovém případě povinny zatknout a předat svého představitele, který by jinak mohl být nadán imunitou na základě vnitrostátního práva. Naproti tomu, pokud se státní představitel nachází mimo území svého domovského státu, a je na základě mezinárodního práva nadán imunitou ze zatčení či trestního stíhání v jiném státě, celá záležitost je složitější. Právě z tohoto důvodu existuje čl. 98 odst. 1, který Soudu určuje, aby neprováděl kroky, které by vedly k porušení mezinárodních závazků týkajících se imunit cizích státních představitelů ze strany států.¹²⁶

V takovém případě se Soud nejpravděpodobněji napřed pokusí získat obžalovaného státního představitele do vazby přes spolupráci s jiným smluvním státem, na jehož území se bude obžalovaný nacházet. Koneckonců nesmluvní strany Římského statutu nemají povinnost předat své občany či představitele Soudu, a smluvní strany by mohly porušit své závazky, kdyby své představitele nepředaly. Nicméně schopnost Soudu dostat státní představitele do vazby může být podkopána faktem, že státní představitelé mohou být nadáni mezinárodními imunitami, které brání jiným státům v jejich zatčení.¹²⁷ To znamená, že v některých případech zkrátka nebude možné, aby Soud pokračoval ve stíhání určitého státního představitele, pokud zde nebude vůle ze strany jeho domovského státu.

Je třeba znovu zdůraznit, že jsou to pouze smluvní strany Římského statutu, které se zřekly imunit podle mezinárodního práva (*ratione personae*) svých státních představitelů. I přesto, že MTS může vykonávat jurisdikci nad občany a představiteli nesmluvních stran, nic ve Statutu nemůže ovlivnit imunity státních představitelů těchto nesmluvních stran, které by jinak požívaly. V souladu s tím čl. 98 představuje pokyn pro Soud a smluvní strany, aby nekonfrontovali ty představitele nesmluvních stran, kteří běžně požívají imunit podle mezinárodního práva.¹²⁸ V tomto případě je na Soudu samotném, aby se nejprve pokusil zajistit vzdání se imunit státních představitelů nesmluvních stran Římského statutu.

¹²⁶ AKANDE, Dapo. International Law Immunities and the International Criminal Court. *The American Journal of International Law*, 2004, roč. 98, č. 3, s. 420.

¹²⁷ Tamtéž, s. 421.

¹²⁸ Tamtéž, s. 433.

4 Imunity před MTS pohledem nauky a judikatury

Čl. 27 Římského statutu vylučující použití imunit jako přípustné námitky je jedním z mála ustanovení, které „přežily“ od dob Norimberku bez podstatných změn či zpochybnování. V průběhu let se sice objevily určité nejasnosti (např. okruh státních představitelů vyloučených z imunity), ale je to právě čl. 27, který tyto sporné otázky vyřešil ve prospěch neomezeného stíhání pachatelů jednajících v oficiálním postavení.¹²⁹

I přes toto zdánlivě jasné znění, článek 27 a celkový problém imunit v mezinárodním právu stále vzbuzuje rozruch a nepanuje kolem něj obecná shoda. V mezinárodním právu proti sobě často stojí dva principy, z nichž jeden se soustředí na svrchovanost států, zatímco druhý na problematiku lidských práv. Jejich vzájemná koexistence však není vždy hladká. Jedním z typických případů, kdy se tyto dva principy střetávají je právě problematika imunit, kdy na jedné straně stojí tradiční respekt k imunitám cizích hlav státu, a na straně druhé je zde rostoucí potřeba respektu k obětem vážných porušení lidských práv, který by měl převážet nad nároky na svrchovanou imunitu za účelem podpory „boje proti beztrestnosti“.¹³⁰

Jsou to právě články 27 a 98 a předávání občanů nesmluvních stran Soudu (jak bylo naznačeno v předchozí kapitole), které vyvolávají největší rozruch. Pokud jde o smluvní strany Římského statutu, tyto se ratifikací vzdávají imunit podle čl. 27, problém ale nastává v případě aplikace čl. 27 odst. 2 na nesmluvní státní představitele, kteří se nevzdali imunit, které požívají na základě obyčejového mezinárodního práva. Soud má jurisdikci nejen nad občany smluvních států, ale rovněž nad osobami nacházejícími se na území smluvního státu (čl. 12 odst. 2 Statutu), které však nemusí být vždy zároveň občanem jiného smluvního státu, a tedy mohou být nadále nadány imunitami. Pro lepší pochopení celého tématu imunit je vhodné problém rozebrat v rámci konkrétních případů před MTS.

4.1 Prezident Umar al-Bašír před MTS

Situace v Dárfúru (oblast na západě Súdánu) má v rámci vyšetřování před Mezinárodním trestním soudem hned několik prvenství. Jedná se o první situaci předloženou Soudu rezolucí Rady bezpečnosti OSN na základě čl. 13 písm. b) Římského statutu (konkrétně rezoluce č. 1593 ze dne 31. března 2005), dále jde také o první vyšetřování Soudu na území nesmluvní strany Římského statutu (Súdán není smluvní stranou) a o první vyšetřování zločinu genocidy. Súdánský prezident Umar al-Bašír je první úřadující hlavou státu stíhanou Soudem a první osobou obviněnou ze

¹²⁹ AMBOS, Kai. General principles of criminal law in the Rome statute. *Criminal Law Forum*, 1999, roč. 10, s. 22-24.

¹³⁰ JACOBS, Dov. The Frog That Wanted to Be an Ox: the ICC's Approach to Immunities and Cooperation. *Grotius Centre Working Paper*, 2014/040-ICL, s. 2.

zločinu genocidy před MTS. Vyšetřování Soudu se soustředí na obvinění ze zločinu genocidy, válečných zločinů a zločinů proti lidskosti spáchaných v Dárfúru od 1. července 2002.¹³¹

Umar al-Bašír je prezidentem Súdánu od politického převratu v roce 1989. První zatykač týkající se válečných zločinů a zločinů proti lidskosti byl proti němu vydán v roce 2009, druhý zatykač doplňující zločin genocidy byl pak Soudem vydán v roce 2010. Navzdory oběma zatykačům je však súdánský prezident stále na svobodě, a ne ve vazbě Soudu. Případ al-Bašíra je zároveň jedním z hlavních argumentů kritiky Soudu ze strany Africké unie.¹³²

Problém se stíháním al-Bašíra se tedy týká jeho osobních imunit jako úřadující hlavy státu a faktu, že Súdán není smluvní stranou Římského statutu. Názory na toto téma (zda al-Bašír požívá osobní imunity před MTS) se v nauce často rozcházejí, a i samotný Soud sice tvrdí, že al-Bašír imunitu nepožívá, jeho odůvodnění však takřkajíc „skáčou ode zdi ke zdi“. Vůbec prvními rozhodnutími, která se imunitou al-Bašíra zabývala, byla rozhodnutí týkající se Malawi a Čadu¹³³ a jejich tvrzeného porušení povinnosti spolupráce podle Římského statutu, když tyto státy nezatkly al-Bašíra při jeho návštěvě těchto zemí na konci roku 2011. Tato rozhodnutí byla doručena téměř tři roky po vydání prvního zatykače na al-Bašíra, což je ze strany Soudu poněkud nešťastné, vezmeme-li v potaz, jaký rozruch celý případ od počátku vyvolával.¹³⁴

Mezinárodní trestní soud v těchto rozhodnutích došel k závěru, že v obyčejovém mezinárodním právu existuje výjimka z osobní imunity hlavy státu v případě stíhání zločinů podle mezinárodního práva před mezinárodními soudy, a tudíž neexistuje konflikt mezi závazky Malawi (nebo Čadu) vůči Soudu a závazky v rámci obyčejového mezinárodního práva, a z toho důvodu se neuplatní čl. 98 odst. 1 Římského statutu.¹³⁵ Přípravný senát opřel existenci této výjimky o ustanovení statutů Norimberského a Tokijského tribunálu, ICTY a ICTR. Tato ustanovení však byla závazná pouze pro příslušné státy¹³⁶ (to stejné lze říci i o čl. 27 Římského statutu, který zavazuje pouze smluvní strany, a proto se na Súdán nevztahuje). Pokud jde o notoricky citované rozhodnutí MSD ve věci *Zatykačů rozkazu* (viz výše), samotný MSD sice uvedl, že „úřadující nebo bývalý

¹³¹ Informace dostupné na oficiálních stránkách MTS: <<https://www.icc-cpi.int/darfur>>.

¹³² SVAČEK, Ondřej. Mezinárodní trestní soud a osobní imunity – otazníky nad stíháním Al-Bašíra. *Trestněprávní revue*, 2015, roč. 14, č. 6, s. 144.

¹³³ Rozhodnutí Mezinárodního trestního soudu ze dne 15. prosince 2011, *The Prosecutor v. Omar Hassan Ahmad Al Bashir*, ICC-02/05-01/09-139 (Malawi). Rozhodnutí Mezinárodního trestního soudu ze dne 13. prosince 2011, *The Prosecutor v. Omar Hassan Ahmad Al Bashir*, ICC-02/05-01/09-140 (Čad).

¹³⁴ AKANDE, Dapo. *ICC Issues Detailed Decision on Bashir's Immunity (...At Long Last...) But Gets the Law Wrong* [online]. ejiltalk.org, 15. prosince 2011 [cit. 13. března 2018]. Dostupné na <<https://www.ejiltalk.org/icc-issues-detailed-decision-on-bashir%E2%80%99s-immunity-at-long-last-but-gets-the-law-wrong/>>.

¹³⁵ ICC-02/05-01/09-139, bod 43.

¹³⁶ AKANDE: *ICC Issues Detailed Decision...*

ministr zahraničních věcí¹³⁷ může být stíhán před některými mezinárodními trestními soudy¹³⁸, jde však právě o formulaci, že toto stíhání je možné pouze před *některými* mezinárodními trestními soudy (MSD jako příklad uvedl právě ICTY, ICTR a MTS), která naznačuje, že tato výjimka není součástí obvyčejového mezinárodního práva.¹³⁹ Osobní imunity jednoduše nezmizí jen proto, že se jedná o řízení před mezinárodním soudem.

Jedním se základních argumentů pro výjimku z imunity před mezinárodními tribunály je skutečnost, že mezinárodní imunita cizích státních představitelů před vnitrostátními orgány je nezbytná k tomu, aby se zabránilo vnitrostátním zásahům do schopnosti cizího státu zapojit se do mezinárodních vztahů, avšak že toto nebezpečí nevzniká před mezinárodními tribunály, neboť tyto jsou nezávislé na státech a jednají nestranně.¹⁴⁰ Tento argument však poněkud pokulhává, neboť jsou to často právě státy, které mezinárodní tribunály zakládají. Není přece možné tvrdit, že co stát nezvládne sám, zvládne s pomocí dvou, pěti, deseti dalších států. Přípravný senát by tímto naznačoval, že pokud se dva státy dohodnou a mezinárodní smlouvou založí mezinárodní trestní tribunál, mohou před ním stíhat představitele třetího státu. Něco takového by znamenalo rozvrácení politiky stojící za mezinárodními imunitami.¹⁴¹ Lze tedy shrnout, že v obvyčejovém mezinárodním právu neexistuje výjimka z osobní imunity pro případy stíhání zločinů podle mezinárodního práva před mezinárodními trestními soudy, a nelze ji tedy použít jako argument, jak dostat soudánského prezidenta před MTS.¹⁴²

V dubnu 2014 vydal druhý přípravný senát další rozhodnutí týkající se imunit al-Bašíra¹⁴³, které se tentokrát vztahovalo na porušení spolupráce ze strany Demokratické republiky Kongo, která rovněž prezidenta al-Bašíra nezatkla během jeho oficiální návštěvy v zemi navzdory žádosti Soudu. V tomto rozhodnutí se přípravný senát (nyní v jiném složení) úplně odvrátil od rozhodnutí vydaných v roce 2011, která v novém rozhodnutí ani nezmínil. Přípravný senát se tentokrát opřel o rezoluci Rady bezpečnosti OSN č. 1593, kterou byla Soudu předložena situace v Dárfúru a uvedl, že touto rezolucí Rada bezpečnosti implicitně zbavila al-Bašíra imunit podle mezinárodního práva, které jsou spjaty s jeho pozicí hlavy státu.¹⁴⁴ Tento závěr senát podpořil tím, že Rada bezpečnosti ve své rezoluci stanovila Súdánu povinnost plné spolupráce se Soudem a poskytnutí jakékoliv

¹³⁷ Případ se týkal ministra zahraničních věcí, závěry zde uvedené se však vztahují na všechny státní představitele požívající osobní imunity.

¹³⁸ Rozsudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 14. února 2002, *Demokratická republika Kongo vs. Belgie* (Arrest Warrant of 11 April 2000), bod 61.

¹³⁹ SVAČEK: *Mezinárodní trestní soud...*, s. 145.

¹⁴⁰ Přípravný senát tento argument parafrázoval ve svém rozhodnutí ICC-02/05-01/09-139, bod 34.

¹⁴¹ AKANDE: *ICC Issues Detailed Decision...*

¹⁴² SVAČEK: *Mezinárodní trestní soud...*, s. 145.

¹⁴³ Rozhodnutí Mezinárodního trestního soudu ze dne 9. dubna 2014, *The Prosecutor v. Omar Hassan Ahmad Al Bashir*, ICC-02/05-01/09-195.

¹⁴⁴ ICC-02/05-01/09-195, bod 29.

nezbytné pomoci Soudu či žalobci, která vyloučila jakoukoliv překážku řízení před Soudem včetně zrušení imunit. Jiný výklad by dle přípravného senátu postrádal smysl.¹⁴⁵

Toto odůvodnění je však opět poněkud mylné. V první řadě je třeba uvést, že Rada bezpečnosti předložením situace v Súdánu Soudu souhlasila, že jakékoliv vyšetřování a stíhání v dané situaci, proběhne v souladu se Statutem a dalšími primárními prameny použitelnými před Soudem.¹⁴⁶ To však znamená, že se na Súdán nevztahuje čl. 27 odst. 2 Římského statutu, neboť ten platí pouze pro smluvní strany. Rada bezpečnosti má vůči Soudu explicitně vymezené pravomoci v čl. 13 a 16 Statutu, žádné jiné, a proto nemůže rozšířit pravomoc Soudu např. právě o odejmutí osobních imunit nesmluvním stranám. Navíc samotná rezoluce č. 1593 nikde výslovně imunity al-Bašira nezmiňuje. Dále je třeba uvést, že Rada bezpečnosti nemůže svými rezolucemi zasahovat do textů mezinárodních smluv, tím pádem je možné vyloučit zásah do Římského statutu právě v podobě odejmutí osobních imunit ve vztahu k nečlenským státům, které čl. 27 odst. 2 rozhodně nepředpokládá.¹⁴⁷

Rezoluce rady bezpečnosti OSN je tedy pouze jednou z podmínek pro výkon jurisdikce Soudu, není však jejím zdrojem. Rezoluce sice stanoví Súdánu povinnost plné spolupráce se Soudem, je však pouze na tomto státu samotném, aby se vzdal imunit svého úřadujícího prezidenta, neboť vzdání se (*wavier*) imunity je jednostranný úkon, ke kterému je oprávněn pouze Súdán. Zároveň je na Soudu samotném, aby tohoto vzdání se imunit Súdánem dosáhl v souladu s čl. 98 odst. 1 Statutu.¹⁴⁸ Na základě výše uvedeného lze tedy konstatovat, že ani rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1593 neodnímá al-Baširovi jeho osobní imunitu hlavy státu.¹⁴⁹

Jedním z dalších možných zdrojů pro odnětí al-Baširovi osobní imunity ve vztahu ke zločinům genocidy je Úmluva o předcházení genocidy, kterou Súdán ratifikoval v roce 2003. Tento názor byl však prozatím zformulován pouze naukou, a opírá se o ustanovení čl. 4 Úmluvy o předcházení genocidě. Při správném výkladu tohoto článku však můžeme dojít k závěru, že se týká

¹⁴⁵ Tamtéž.

¹⁴⁶ Rozhodnutí Mezinárodního trestního soudu ze dne 4. března 2009, *The Prosecutor v. Omar Hassan Ahmad Al Bashir*, ICC-02/05-01/09-3, bod 45.

¹⁴⁷ SVAČEK: *Mezinárodní trestní soud...*, s. 146.

¹⁴⁸ GAETA, Paola. *The ICC Changes Its Mind on the Immunity from Arrest of President Al Bashir, But It Is Wrong Again* [online]. opiniojuris.org, 23. dubna 2014 [cit. 13. března 2018]. Dostupné na <<http://opiniojuris.org/2014/04/23/guest-post-icc-changes-mind-immunity-arrest-president-al-bashir-wrong/>>.

¹⁴⁹ V podrobnostech např.: AKANDE, Dapo. The Legal Nature of Security Council Referrals to the ICC and its Impact on Al Bashir's Immunities. *Journal of International Criminal Justice*, 2009, roč. 7, č. 2, s. 333-352. GAETA, Paola. *The ICC Changes Its Mind on the Immunity from Arrest of President Al Bashir, But It Is Wrong Again* [online]. opiniojuris.org, 23. dubna 2014. Dostupné na <<http://opiniojuris.org/2014/04/23/guest-post-icc-changes-mind-immunity-arrest-president-al-bashir-wrong/>>. DE HOOGH, André, KNOTTNERUS, Abel. *ICC Issues New Decision on Al Bashir's Immunities – But Gets the Law Wrong...Again* [online]. ejiltalk.org, 18. dubna 2014. Dostupné na <<https://www.ejiltalk.org/icc-issues-new-decision-on-al-bashirs-immunities-%E2%80%92-but-gets-the-law-wrong-again/>>.

pouze funkčních imunit, a tudíž odpovídá čl. 27 odst. 1 Římského statutu. Tento článek tedy rovněž nenarušuje al-Bašírovu osobní imunitu.¹⁵⁰

Nejnovější judikatura Soudu z července 2017¹⁵¹ namísto implicitního zbavení imunit rezolucí Rady bezpečnosti přijala názor již dříve formulovaný naukou, a to že na základě rezoluce č. 1593 se Súdán dostává do analogické pozice jako smluvní strany Římského statutu a tím pádem se na něj vztahuje i čl. 27 odst. 2 Statutu.¹⁵² Přípravný senát v tomto rozhodnutí uvedl, že nezbytným efektem rezoluce Rady bezpečnosti OSN, kterou byla Soudu předložena situace v Dárfúru a která zároveň zavazuje Súdán k plné spolupráci se Soudem, je (pouze pro danou situaci), že Súdán má práva a povinnosti analogická právům a povinnostem smluvních stran Římského statutu.¹⁵³ V tomto doposud posledním rozhodnutí týkajícím se imunit soudánského prezidenta však přípravný senát vůbec nerefletoval argumenty ohledně rezoluce č. 1593 uvedené výše, a proto se ani toto odůvodnění nejeví jako relevantní zdroj pro odejmutí osobních imunit Umara al-Bašíra.¹⁵⁴

Autorka předkládané práce v žádném případě nesympatizuje se soudánským prezidentem, avšak má to, že při současném nastavení neexistuje pro MTS žádná legitimní možnost, jak dostat al-Bašíra do Haagu. Jeho osobní imunity zůstávají i nadále zachovány. Jako možné řešení se jeví buď vzdání se imunit samotným Súdánem (a tak naplnění povinnosti plné spolupráce se Soudem) či opuštění funkce prezidenta al-Bašírem.¹⁵⁵ Obojí se však v současné době zdá velmi málo pravděpodobné. Další možnou alternativou by mohl být posudek MSD, který by stanovil, zda Umar al-Bašír požívá v řízení před Soudem osobní imunity či nikoliv.

4.2 Prezident Uhuru Kenyata před MTS

Dalším příkladem napjatých vztahů mezi Africkou unií¹⁵⁶ a MTS je případ úřadujícího keňského prezidenta Uhuru Kenyaty. Situace v Keni byla první situací, kde bylo vyšetřování zahájeno *proprio motu* žalobcem a ne oznámením. Vyšetřování bylo zahájeno na konci března 2010 a týká se zločinů proti lidskosti spáchaných na území Keni především v době nepokojů, které vypukly v prosinci 2007 po prezidentských volbách. Jedním z podezřelých z těchto zločinů proti lidskosti byl také prezident Keni Uhuru M. Kenyata a jeho zástupce William S. Ruto.¹⁵⁷

¹⁵⁰ SVAČEK: *Mezinárodní trestní soud...*, s. 146.

¹⁵¹ Rozhodnutí Mezinárodního trestního soudu ze dne 6. července 2017, *The Prosecutor v. Omar Hassan Ahmad Al Bashir*, ICC-02/05-01/09-302.

¹⁵² AKANDE, Dapo. The Legal Nature of Security Council Referrals to the ICC and its Impact on Al Bashir's Immunities. *Journal of International Criminal Justice*, 2009, roč. 7, č. 2, s. 342.

¹⁵³ ICC-02/05-01/09-302, bod 88.

¹⁵⁴ SVAČEK, Ondřej. *Mezinárodní trestní soud (2005-2017)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 184.

¹⁵⁵ SVAČEK, Ondřej. Mezinárodní trestní soud a osobní imunity – otazníky nad stíháním Al-Bašíra. *Trestněprávní revue*, 2015, roč. 14, č. 6, s. 148.

¹⁵⁶ Dále jen „AU“.

¹⁵⁷ Informace dostupné na oficiálních stránkách MTS: <<https://www.icc-cpi.int/kenya>>.

Kennyata se stal první úřadující hlavou státu, která se osobně dostavila před Soud (říjen 2014). Při tomto slyšení prezident odmítl veškerá obvinění, a uvedl, že tato byla uspěchaná a bez řádného vyšetřování. O rok později byl případ uzavřen pro nedostatek důkazů (následně byl v dubnu 2016 uzavřen i případ W. Ruta). Celé čtyřleté vyšetřování bylo údajně doprovázeno zastrahováním svědků, úplatkářstvím a falešnými svědectvími.¹⁵⁸

Veřejnost považuje tento případ za největší kolaps v historii MTS. Žalobkyně F. Bensouda obvinila keňskou vládu z blokování jejích pokusů o vyšetřování a tím pádem znemožnění obětem dozvědět se pravdu. Obžaloba dále obvinila keňskou vládu z toho, že nepředala zásadní důkazy a že její úsilí bylo rovněž brzděno bezprecedentní snahou o zastrahování svědků.¹⁵⁹

Odvolání obvinění rovněž zpochybnilo důvěryhodnost již tak kontroverzního Soudu a vyvolalo otázky ohledně schopnosti obžaloby zajistit důkazy proti těm, které obviní z nejzávažnějších zločinů podle mezinárodního práva. Kolaps případu U. Kenyaty tak poukazuje na základní slabinu v srdci prvního celosvětového trestního soudu. Jedná se o instituci, která spoléhá na spolupráci ze strany států při zajišťování důkazů, avšak postrádá skutečnou moc, aby je přinutila k tomu tyto důkazy doopravdy poskytnout.¹⁶⁰

Ve své době případ keňského prezidenta vyvolal ještě jednu zásadní otázku, a to ohledně přítomnosti obviněného při hlavním líčení (čl. 63 odst. 1 Statutu). V několika rozdílných¹⁶¹ (co do odůvodnění) rozhodnutích projednacího a odvolacího senátu MTS nakonec rozhodl, že stálá přítomnost prezidenta a jeho zástupce při hlavním líčení nebude vyžadována, aby mohly být zachovány jejich oficiální funkce, které nabyli v demokratických volbách.¹⁶² MTS tímto krokem nezpochybnil platnost čl. 27 odst. 2, který nadále zbavuje úřadující státní představitele jejich osobních imunit, učinil však jakýsi vstřícný krok vůči stávajícímu keňskému prezidentovi a jeho zástupci.

Mezitím po volbách v roce 2013, kdy se Kenyatta a Ruto ujali moci se opět objevilo napětí mezi suverenitou (vyjádřenou jejich zvolením) a požadavkem mezinárodní spravedlnosti. Tato otázka samozřejmě přišla na řadu i na summitu Shromáždění AU v květnu 2013, kterého se poprvé jako hlava státu účastnil i Kenyatta. Během rozpravy na summitu mnozí zástupci vyjádřili názor, že

¹⁵⁸ Reuters. *Kenyan govt rapped by ICC over Kenyatta case* [online]. dw.com, 19. září 2016 [cit. 14. března 2018]. Dostupné na <<http://www.dw.com/en/kenyan-govt-rapped-by-icc-over-kenyatta-case/a-19562050>>.

¹⁵⁹ HOLLIGAN, Anna. *Uburu Kenyatta case: Most high-profile collapse at ICC* [online]. bbc.com, 5. prosince 2014 [cit. 14. března 2018]. dostupné na <<http://www.bbc.com/news/world-africa-30353311>>.

¹⁶⁰ Tamtéž.

¹⁶¹ Rozhodnutí Mezinárodního trestního soudu ze dne 18. června 2013, *The Prosecutor v. Ruto and Sang*, ICC-01/09-01/11-777. Rozhodnutí Mezinárodního trestního soudu ze dne 18. října 2013, *The Prosecutor v. Uburu Kenyatta*, ICC-01/09-02/11-830. Rozhodnutí Mezinárodního trestního soudu ze dne 25. října 2013, *The Prosecutor v. Ruto and Sang*, ICC-01/09-01/11-1066. Rozhodnutí Mezinárodního trestního soudu ze dne 26. listopadu 2013, *The Prosecutor v. Uburu Kenyatta*, ICC-01/09-02/11-863.

¹⁶² SVAČEK, Ondřej. Review of the International Criminal Court's Case-Law 2013. *International and Comparative Law Review*, 2013, roč. 13, č. 2, s. 20.

pokračování případů před MTS proti prezidentovi a jeho zástupci podkopává suverenitu keňského lidu, který vyjádřil svou vůli hlasováním, aby jej tito zastupovali, a ohrožuje proces smíření v zemi.¹⁶³

V říjnu 2013 následoval mimořádný summit, který měl rozhodnout o budoucnosti vztahu Afrika-MTS. Na tomto summitu se sice nenaplnil nejhorší možný scénář v podobě hromadného odstoupení od Římského statutu africkými státy, ale opět zde zazníval silný politický nesouhlas s MTS. Bylo přijato rozhodnutí, které stanovovalo, že „žádná stíhání nebudou zahájena či nebudou pokračovat před jakýmkoliv mezinárodním soudem či tribunálem proti jakémukoliv hlavě státu AU či komukoliv, kdo jedná nebo je oprávněn jednat takovým způsobem během jeho funkčního období“. Konkrétněji summit AU požadoval, aby případy prezidenta U. Kenyatty a jeho zástupce W. Ruta, kteří jsou současnými vůdci Keni, byly pozastaveny, dokud tito nedokončí svá funkční období.¹⁶⁴

Následně v listopadu 2013 Keňa požadovala přijetí návrhu rezoluce Rady bezpečnosti OSN, která by určovala, že MTS musí na dobu 12 měsíců odložit vyšetřování a stíhání keňského prezidenta a jeho zástupce v souladu s čl. 16 Římského statutu. Tento návrh však nakonec nebyl přijat.¹⁶⁵

V návaznosti na tyto události, Shromáždění smluvních stran Statutu přijalo změny Procesního a důkazního řádu zabývající se otázkou přítomnosti obviněného při hlavním líčení. Tyto změny ukázaly přinejmenším dobrou vůli vůči Keni ze strany Soudu (po neúspěšném pokusu o odložení obou případů). Změny výslovně stanoví, že obviněný může být omluven z přítomnosti při hlavním líčení (jedná se o extrémně důležitý závěr ve vztahu k naplnění veřejných povinností Kenyatty a Ruta).¹⁶⁶ Konkrétně se jedná o pravidla 134*bis* (*presence through the use of video technology*), 134*ter* (*excusal from presence at trial*) a 134*quater* (*excusal from presence at trial due to extraordinary public duties*).¹⁶⁷ Tato výjimka z přítomnosti je prostředek *ultima ratio* přijímaný projednáním senátem na základě výslovné žádosti obviněného, pod podmínkou že jeho práva jsou v době jeho nepřítomnosti plně zaručena.¹⁶⁸

Můžeme tedy konstatovat, že i když státní představitelé smluvních stran Římského statutu nejsou před Soudem nadáni imunitami, může být v některých případech jejich oficiální postavení důvodem pro udělení výjimky ze stálé přítomnosti při hlavním líčení.

¹⁶³ DERSO, Solomon A. *The AU's Extraordinary Summit decisions on Africa-ICC Relationship* [online]. ejiltalk.org, 28. října 2013 [cit. 14. března 2018]. Dostupné na <<https://www.ejiltalk.org/the-aus-extraordinary-summit-decisions-on-africa-icc-relationship/>>.

¹⁶⁴ Tamtéž.

¹⁶⁵¹⁶⁵ SVÁČEK: *Review of the International...*, s. 22.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 23.

¹⁶⁷ Viz Procesní a důkazní řád MTS. Dostupný na <<https://www.icc-cpi.int/resource-library/Documents/RulesProcedureEvidenceEng.pdf>>.

¹⁶⁸ SVÁČEK: *Review of the International...*, s. 23.

4.3 Burundi a MTS

V neposlední řadě je v rámci nejnovějšího vývoje před Mezinárodním trestním soudem třeba zmínit situaci v Burundi. Burundi se s účinností od 27. října 2017 stalo historicky prvním státem, který odstoupil od Římského statutu. Prezidentský mluvčí W. Nyamitwe k tomu uvedl, že „MTS se ukázal být politickým nástrojem a zbraní, kterou západ využívá pro zotročení jiných států. Odstoupení je pro Burundi velkým vítězstvím, protože ochránilo jeho svrchovanost a národní hrdost.“¹⁶⁹ Toto počínání je pravděpodobně důsledkem rostoucí deprivace afrických států a jejich vůdců, kteří mají pocit, že se MTS zaměřuje pouze na ně a jejich kontinent (v současné chvíli je před MTS ve fázi vyšetřování 11 situací, z čehož 10 se týká afrických států).

Vyšetřování v Burundi bylo zahájeno *proprio motu* Žalobcem, a týká se zločinů proti lidskosti spáchaných na území Burundi či mimo něj občany Burundi od dubna 2015. Přípravný senát povolil zahájení vyšetřování 25. října 2017, tedy pouze dva dny před datem účinnosti odstoupení Burundi.¹⁷⁰ Na základě čl. 127 odst. 2 Římského statutu má Soud pravomoc vykonávat svou jurisdikci ohledně zločinů uvedených ve Statutu spáchaných na území Burundi nebo jeho státními představiteli od 1. prosince 2004 do 26. října 2017. Čl. 127 odst. 2 totiž stanoví: „*Odstoupením se stát nezprošťuje závazků, které vyplývaly z tohoto Statutu v době, kdy byl smluvní stranou Statutu, včetně jakýchkoli finančních závazků, které mu případně vznikly. Jeho odstoupením není dotčena spolupráce se Soudem v souvislosti s vyšetřováními a řízeními v trestních věcech, při nichž byl odstupující stát povinen spolupracovat a která byla zahájena před datem účinnosti odstoupení, ani není jakkoli dotčeno další projednávání jakékoli věci, kterou se Soud zabýval již před datem účinnosti odstoupení.*“

Otázkou tedy zůstává, zda se Burundi tento krok skutečně vyplatil, a zda jeho vzor budou následovat i další africké státy. Prozatím Jihoafrická republika a Gambie uvedly, že budou Burundi následovat, později však svá rozhodnutí vzaly zpět. Stejným postupem hrozily i Uganda a Keňa, které však také dosud nečinily žádné další kroky. Zambie mezitím uspořádala veřejné referendum, kdy 93% zúčastněných volilo zůstat smluvní stranou Římského statutu.¹⁷¹ Další vývoj tedy určí pouze čas a pravděpodobně i postoj Soudu ke státním představitelům afrických států.

Nejaktuálněji je třeba dodat, že 16. března 2018 bylo generálnímu tajemníkovi OSN doručeno oznámení o odstoupení od Římského statutu dalším státem, tentokrát Filipínami. Stalo se tak zhruba měsíc poté, co žalobce oznámil zahájení předběžného vyšetřování ohledně tvrzených

¹⁶⁹ Agence France-Presse. *Burundi becomes first nation to leave international criminal court* [online]. theguardian.com, 28. října 2017 [cit. 14. března 2018]. Dostupné na <<https://www.theguardian.com/law/2017/oct/28/burundi-becomes-first-nation-to-leave-international-criminal-court>>.

¹⁷⁰ Informace dostupné na oficiálních stránkách MTS: <<https://www.icc-cpi.int/burundi>>.

¹⁷¹ Agence France-Presse. *Burundi becomes first nation to leave international criminal court* [online]. theguardian.com, 28. října 2017 [cit. 14. března 2018]. Dostupné na <<https://www.theguardian.com/law/2017/oct/28/burundi-becomes-first-nation-to-leave-international-criminal-court>>.

zločinů proti lidskosti, kterých se měl dopustit prezident Filipín (Rodrigo Duterte) a další vrcholní představitelé státu v době války proti drogám (*war on drugs*). Filipínská vláda ve svém dopisu generálnímu tajemníkovi OSN uvedla, že bude i nadále bojovat proti beztrestnosti krutých zločinů, bez ohledu na odstoupení od Římského statutu, především proto, že Filipíny mají vnitrostátní právní předpisy, které tyto zločiny trestají. Vláda dále konstatovala, že odstoupení bylo zásadním postojem proti těm, kdo „politizují lidská práva a přeměňují je ve zbraň“. Prezidentský mluvčí (Harry Roque) k tomu prohlásil, že vyšetřování Soudu porušuje ten nejzákladnější princip, díky kterému Filipíny souhlasily se závazností přistoupení k MTS, čímž narážel na princip komplementarity.¹⁷²

¹⁷² Reuters. *Philippines informs U.N. of ICC withdrawal, court regrets move* [online]. reuters.com, 16. března 2018 [cit. 19. března 2018]. Dostupné na < <https://www.reuters.com/article/us-philippines-duterte-icc-un/philippines-informs-u-n-of-icc-withdrawal-court-regrets-move-idUSKCN1GS0Y5>>.

Závěr

Mezinárodní právo trestní se jako poměrně stále mladé právní odvětví musí neustále vypořádávat s problematikou imunit státních představitelů a jejich uplatněním před mezinárodními i národními soudy.

Mezinárodní právo rozlišuje hmotněprávní neboli funkční imunity (*ratione materiae*), které mají neomezené trvání a vztahují se na oficiální akty všech *de iure* i *de facto* státních představitelů, a procesní neboli osobní imunity (*ratione personae*), které se týkají pouze určité kategorie státních představitelů, trvají jen po dobu výkonu funkce a vztahují se na všechny oficiální i soukromé akty.

Z textu předkládané práce na základě podrobné analýzy v první kapitole vyplynulo, že v současné době existuje v rámci mezinárodního práva výjimka pouze z funkční imunity státních představitelů v podobě individuální trestní odpovědnosti za zločiny podle mezinárodního práva. Tento princip potvrdila nejen judikatura národních i mezinárodních soudů, ale také mnohé mezinárodní smlouvy a činnost Komise OSN pro mezinárodní právo, která nedávno přijala provizorně návrh článku 7, který tuto výjimku z imunity *ratione materiae* potvrzuje.

Co se týče imunity osobní, z ní taková univerzální výjimka neexistuje, a proto zůstává téměř neprůstřednou obranou pro úřadující státní představitele, jak před národními, tak i před některými mezinárodními soudy. Výjimka z imunity *ratione personae* může existovat pouze na základě výslovného stanovení v mezinárodních či bilaterálních smlouvách, nebo v ustavujících dokumentech trestních tribunálů. V současné době tuto výjimku explicitně zakotvuje pouze Římský statut Mezinárodního trestního soudu.

Mezinárodní trestní soud vznikl na přelomu století jako první univerzální soudní instituce s velkými ambicemi stíhat všechny pachatele nejzávažnějších zločinů podle mezinárodního práva, které jejich domovské státy nemohou nebo nejsou ochotny stíhat samy. V tomto jeho úkolu mu však často brání jakási bezmoc, kdy se musí v mnohém spoléhat na spolupráci ze strany států, které ale nejsou vždy ochotné mu ji poskytnout.

Pravděpodobně nejvíce mediálně známým případem před MTS je případ súdánského prezidenta Umara al-Bašíra, který řeší právě téma předkládané diplomové práce – konkrétně osobní imunity al-Bašíra. Súdán jakožto nesmluvní strana Římského statutu není tímto statutem vázán, a proto se na jeho prezidenta nemůže přímo vztahovat čl. 27 odst. 2, který by jej zbavoval jeho osobní imunity. MTS se jej však pokoušel do Haagu dostat i jinými možnými cestami, nejprve na základě obyčejového mezinárodního práva, kdy tvrdil, že v tomto existuje univerzální výjimka z osobní imunity v případě zločinů podle mezinárodního práva, a následně, že al-Bašíra implicitně zbavila jeho osobní imunity rezoluce Rady bezpečnosti OSN, kterou byla Soudu předložena situace v Dárfúru. Žádné z těchto odůvodnění však nemůže být na základě výše uvedeného výkladu

skutečně legitimním podkladem pro odepření osobní imunity súdánského prezidenta. Stejně tak na něj nelze uplatnit názor formulovaný v doktríně ohledně čl. IV Úmluvy o předcházení genocidě (viz text práce). Nejnovější judikatura Soudu ohledně otázky imunit al-Bašira naznačila jako možné řešení konstrukci, na základě které by rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1593 stavěla Súdán do analogické pozice jako smluvní strany Římského statutu. Tento argument se však dá rovněž poměrně snadno vyvrátit. V současné době tedy zůstávají zachovány osobní imunity Umara al-Bašira před MTS. Z toho vyplývá, že imunity *ratione personae* státních představitelů zemí, které nejsou smluvními stranami Římského statutu mohou i nadále v některých případech znamenat překážku pro jejich stíhání před Mezinárodním trestním soudem.

MTS musel za dobu své poměrně krátké existence čelit velké vlně nevole a nedůvěry ze strany států Africké unie, které mají za to, že se Soud zaměřuje pouze na ně a jejich státní představitele a lídry. Tento vyhrocený vztah nedávno vyvrcholil odstoupením Burundi od Římského statutu, které se tak stalo historicky prvním státem, který tento postup podle čl. 127 Statutu zvolil. Zůstává tedy otázkou, jaký bude další průběh problematického vztahu Afrika-MTS, a zda budou vzor Burundi následovat i další státy AU.

Toto, stejně jako další vývoj MTS nejen ohledně imunit, však ukáže pouze čas. V současné době je už ale jasné, že dalším státem, který bude Burundi následovat, jsou Filipíny, které v březnu 2018 doručily generálnímu tajemníkovi OSN své oznámení o odstoupení od Římského statutu.

Seznam použitých zdrojů

Monografie

- CABAN, Pavel. *Jurisdikční imunity států*. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2007. 161 s.
- CASSESE, Antonio. *International criminal law*. Oxford: Oxford University Press, 2003. 472 s.
- GAETA, Paola. *The UN Genocide Convention: A Commentary*. Oxford: Oxford University Press, 2009. 580 s.
- LHOTSKÝ, Jan. *International criminal court. Jurisdiction over Genocide, Crimes against Humanity and War Crimes, including the Legal Regulation of the Crime of Aggression*. Brno: Masarykova Univerzita, 2012. 222 s.
- MALENOVSKÝ, J. *Mezinárodní právo veřejné, jeho obecná část a poměr ke jiným právním systémům, zvláště ke právu českému*. 5. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2008. 551 s.
- SCHABAS, William. *The International Criminal Court: A Commentary on the Rome Statute*. Oxford: Oxford University Press, 2010. 1259 s.
- SVAČEK, Ondřej. *Mezinárodní trestní soud (2005-2017)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017. 277 s.
- ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů podle mezinárodního práva*. Praha: Karolinum, 2002. 311 s.
- TRIFFTERER, Otto. *Commentary on the Rome Statute of the International Criminal Court: Observers' Notes, Article by Article*. Hart Publishing, 2008. 1954 s.

Odborné články

- AKANDE, Dapo. International Law Immunities and the International Criminal Court. *The American Journal of International Law*, 2004, roč. 98, č. 3, s. 407 – 433.
- AKANDE, Dapo. The Legal Nature of Security Council Referrals to the ICC and its Impact on Al Bashir's Immunities. *Journal of International Criminal Justice*, 2009, roč. 7, č. 2, s. 333 – 352.
- AKANDE, Dapo, SHAH, Sangeeta. Immunities of State Officials, International Crimes, and Foreign Domestic Courts. *The European Journal of International Law*, 2011, roč. 21, č. 4, s. 815 – 852.
- AMBOS, Kai. General principles of criminal law in the Rome statute. *Criminal Law Forum*, 1999, roč. 10, s. 1 – 32.
- CASSESE Antonio. When May Senior State Officials Be Tried for International Crimes? Some Comments on the Congo v. Belgium Case. *European Journal of International Criminal Law*, 2002, roč. 13, č. 4, s. 853 – 875.
- JACOBS, Dov. The Frog That Wanted to Be an Ox: the ICC's Approach to Immunities and Cooperation. *Grotius Centre Working Paper*, 2014/040-ICL, s. 1 – 22.

SUNARDI, Teddy. Mezinárodní trestní soud a jeho předchůdci. *Mezinárodní vztahy*, 2000, roč. 36, č. 1, s. 36 – 46.

ŠVAČEK, Ondřej. Mezinárodní trestní soud a osobní imunity – otázky nad stíháním Al-Bašira. *Trestněprávní revue*, 2015, roč. 14, č. 6, s. 143 – 148.

ŠVAČEK, Ondřej. Review of the International Criminal Court's Case-Law 2013. *International and Comparative Law Review*, 2013, roč. 13, č. 2, s. 5 – 24.

TUNKS, Michael. Diplomats or Defendants? Defining the Future of Head-of-State Immunity. *Duke Law Journal*, 2002, roč. 52, s. 651 – 682.

Právní předpisy

Dohoda o stíhání a potrestání hlavních válečných zločinců Evropské Osy, jejíž součástí je Statut Mezinárodního vojenského soudního dvora

Mezinárodní úmluva o potlačení a trestání zločinu apartheidu

Mírová smlouva mezi mocnostmi spojenými i sdruženými a Německem a Protokol, podepsané ve Versailles dne 28. června 1919

Římský statut Mezinárodního trestního soudu ze dne 17. července 1998. Sbírka mezinárodních smluv č. 84/2009

Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidia

Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání

Judikatura

Rozhodnutí Mezinárodního trestního soudu ze dne 4. března 2009, *The Prosecutor v. Omar Hassan Ahmad Al Bashir*, ICC-02/05-01/09-3

Rozhodnutí Mezinárodního trestního soudu ze dne 15. prosince 2011, *The Prosecutor v. Omar Hassan Ahmad Al Bashir*, ICC-02/05-01/09-139

Rozhodnutí Mezinárodního trestního soudu ze dne 9. dubna 2014, *The Prosecutor v. Omar Hassan Ahmad Al Bashir*, ICC-02/05-01/09-195

Rozhodnutí Mezinárodního trestního soudu ze dne 6. července 2017, *The Prosecutor v. Omar Hassan Ahmad Al Bashir*, ICC-02/05-01/09-302

Rozhodnutí Zvláštního soudu pro Sierra Leone ze dne 31. května 2004, *Prosecutor v. Charles Gbankay Taylor*, SCSL-2003-01-I

Rozsudek ze dne 29. května 1962, *Generální prokurátor v Adolf Eichmann*, Nejvyšší soud v Izraeli, případ č. 336/61

Rozsudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 24. května 1980, *Spojené státy americké proti Íránu* (Case Concerning United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran)

Rozsudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 14. února 2002, *Demokratická republika Kongo vs. Belgie* (Arrest Warrant of 11 April 2000)

Rozsudek Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ze dne 24. března 2016, *Prosecutor v. Radovan Karadžić*, IT-95-5/18-T

Internetové zdroje

Agence France-Presse. *Burundi becomes first nation to leave international criminal court* [online]. theguardian.com, 28. října 2017 [cit. 14. března 2018]. Dostupné na <<https://www.theguardian.com/law/2017/oct/28/burundi-becomes-first-nation-to-leave-international-criminal-court>>.

AKANDE, Dapo. *ICC Issues Detailed Decision on Bashir's Immunity (...At Long Last...) But Gets the Law Wrong* [online]. ejiltalk.org, 15. prosince 2011 [cit. 13. března 2018]. Dostupné na <<https://www.ejiltalk.org/icc-issues-detailed-decision-on-bashir%E2%80%99s-immunity-at-long-last-but-gets-the-law-wrong/>>.

DERSO, Solomon A. *The AU's Extraordinary Summit decisions on Africa-ICC Relationship* [online]. ejiltalk.org, 28. října 2013 [cit. 14. března 2018]. Dostupné na <<https://www.ejiltalk.org/the-aus-extraordinary-summit-decisions-on-africa-icc-relationship/>>.

GAETA, Paola. *The ICC Changes Its Mind on the Immunity from Arrest of President Al Bashir, But It Is Wrong Again* [online]. opiniojuris.org, 23. dubna 2014 [cit. 13. března 2018]. Dostupné na <<http://opiniojuris.org/2014/04/23/guest-post-icc-changes-mind-immunity-arrest-president-al-bashir-wrong/>>.

HOLLIGAN, Anna. *Uhuru Kenyata case: Most high-profile collapse at ICC* [online]. bbc.com, 5. prosince 2014 [cit. 14. března 2018]. dostupné na <<http://www.bbc.com/news/world-africa-30353311>>.

HOSENSEIDLOVÁ, Petra. *Po téměř čtvrtstoletí končí trestní tribunál pro Jugoslávii. Vysloužil si uznání i nevráživost* [online]. ceskatelevize.cz, 21. prosince 2017 [cit. 6. března 2018]. Dostupné na <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/2330053-po-temer-ctvtstoleti-konci-trestni-tribunal-pro-jugoslavii-vyslouzil-si-uznani-i>>.

JUKL, Marek. *Čím je Mezinárodní trestní soud?* [online]. cervenykriz.eu, 2003, aktualizováno 2009, 2010, 2015 [cit. 27. února 2018]. Dostupné na <<http://cervenykriz.eu/cz/mezinarsoud.aspx>>.

KNEZEVIC, Gordana. *Milosevic ,Exonerated'? War-Crime Deniers Feed Receptive Audience* [online]. rferl.org, 9. srpna 2016 [cit. 6. března 2018]. Dostupné na < <https://www.rferl.org/a/milosevic-war-crime-deniers-feed-receptive-audience/27910664.html>>.

Reuters. *Kenyan govt rapped by ICC over Kenyatta case* [online]. dw.com, 19. září 2016 [cit. 14. března 2018]. Dostupné na < <http://www.dw.com/en/kenyan-govt-rapped-by-icc-over-kenyatta-case/a-19562050>>.

Reuters. *Philippines informs U.N. of ICC withdrawal, court regrets move* [online]. reuters.com, 16. března 2018 [cit. 19. března 2018]. Dostupné na < <https://www.reuters.com/article/us-philippines-duterte-icc-un/philippines-informs-u-n-of-icc-withdrawal-court-regrets-move-idUSKCN1GS0Y5>>.

THE ASSOCIATED PRESS. *State Dept. Helped Peruvian Accused of Torture Avoid Arrest* [online]. The New York Times, 11. března 2000 [cit. 1. března 2018]. Dostupné na < <http://www.nytimes.com/2000/03/11/world/state-dept-helped-peruvian-accused-of-torture-avoid-arrest.html>>.

WILCOXSON, Andy. *Hague Tribunal Exonerates Slobodan Milosevic for Bosnia War Crimes Ten Years Too Late* [online]. slobodan-milosevic.org, 18. července 2016 [cit. 6. března 2018]. Dostupné na < <http://www.slobodan-milosevic.org/news/smorg-aw071816.htm>>.

Diplomové práce

BARTÍKOVÁ, Veronika. *Mezinárodní trestní soud: Imunita hlav států ve světle případu Umara al-Bašira*. Diplomová práce, Právnická fakulta Masarykovy univerzity, 2012/2013, 60 s. Dostupné na < https://is.muni.cz/th/325950/pravf_m/Diplomova_prace_43a8u.pdf>.

Ostatní zdroje

Ročenka Komise pro mezinárodní právo (*Yearbook of the International Law Commission*), 1950, svazek 2

Zpráva Komise OSN pro mezinárodní právo. 69. zasedání (1. května – 2. června a 3. července – 4. srpna 2017), kapitola VII

Shrnutí

Tématem předkládané diplomové práce je imunita státních představitelů v kontextu řízení před Mezinárodním trestním soudem. První část práce se podrobně zabývá rozdělením imunit v mezinárodním právu na imunity věcné a osobní, a dále existencí výjimek z těchto imunit v rámci mezinárodního i národního soudnictví. Následně je zbytek práce vyčleněn oblasti imunit před Mezinárodním trestním soudem, především pak problematice článků 27 a 98 Římského statutu, a dále navazujícímu výkladu v nauce a relevantní judikatuře Mezinárodního trestního soudu. Poslední část práce také zmiňuje aktuální situaci před MTS spojenou s odstoupením Burundi od Římského statutu.

Topic of this thesis is immunity of state officials in the context of proceedings before the International Criminal Court. First part of the thesis deals in detail with the classification of immunities in international law to functional and personal immunities, as well as with the existence of exceptions to these immunities in both international and national jurisdictions. Subsequently, the rest of the thesis is devoted to the issue of immunity before the International Criminal Court, in particular to articles 27 and 98 of the Rome Statute, as well as to the subsequent interpretation in the doctrine and to the relevant case law of the International Criminal Court. The last part of the thesis also mentions the current situation before the ICC associated with the withdrawal of Burundi from the Rome Statute.

Seznam klíčových slov

Státní představitel, funkční imunita, osobní imunita, individuální trestní odpovědnost, Mezinárodní trestní soud, Římský statut

State official, functional immunity, personal immunity, individual criminal responsibility, International Criminal Court, Rome Statute